

EIZ U MEDIJIMA

SIJEČANJ 2015.

EKONOMSKE PROGNOZE

Hoće li 2015. biti sedma gladna godina?

Autor: Zoran Korda

Hrvatsko gospodarstvo koprcu se u recesiji već šest godina, a neizvjesno je hoće li 2015. biti 'sedma gladna godina' ili ćemo prekinuti crni niz. Dok poslovično pesimistični bankarski analitičari smatraju da nas čeka barem još jedna recesijska godina, domaće i međunarodne institucije ipak vjeruju u blagi oporavak

Izvor: Guliver/Thinkstock (autor:Guliver/Thinkstock)

Iako su snizile ranije prognoze, Europska komisija, Hrvatska narodna banka i Ekonomski institut još očekuju da će hrvatsko gospodarstvo iduću godine konačno promoliti nos iz recesije. Doduše, sve tri institucije prognoziraju minimalan rast BDP-a od 0,2 posto, ali i to bi bio uspjeh nakon šest depresivnih godina.

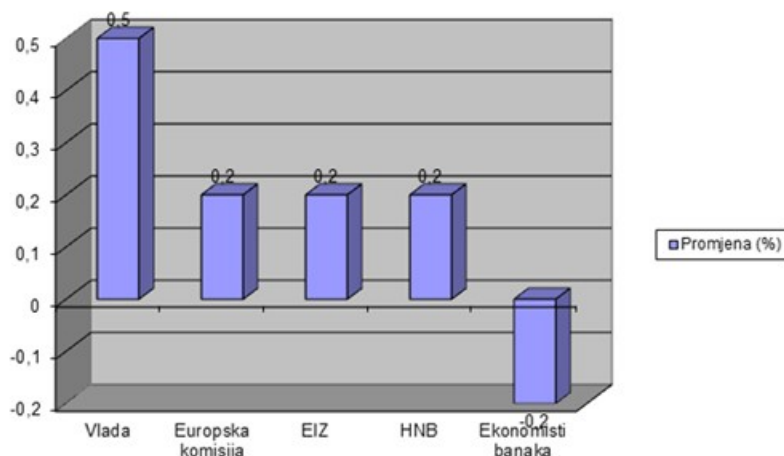
'Oporavak gospodarske aktivnosti trebao bi biti predvođen jačanjem inozemne potražnje i investicija, uslijed značajnijeg povlačenja sredstava iz fondova EU-a', smatraju analitičari Ekonomskog instituta.

Blagom rastu BDP-a trebala bi pridonijeti i stabilizacija osobne potrošnje. Najveći rizik u ostvarivanju pozitivnih projekcija vide u potezima Vlade koja bi mogla zbog predstojećih parlamentarnih izbora dodatno usporiti reforme. Slična je mišljenja i Europske komisija koja također upozorava na 'negativne rizike zbog nesigurnosti u domaćoj politici, posebice u vezi s fiskalnom konsolidacijom i odgađanjem strukturnih reformi'.

Unatoč očekivanoj promjeni trenda, Hrvatska i dalje kotira najlošije od svih država Europske unije budući da u EU28 Europska komisija očekuje rast BDP-a od 1,5 posto, a u eurozoni od 1,1 posto.

Prema prognozi Hrvatske narodne banke, do minimalnog oporavka BDP-a doći će uslijed blagog rasta osobne potrošnje, zaustavljanja pada investicija te pozitivnog doprinosa neto izvoza. U HNB-u očekuju da će izmjene u oporezivanju dohotka osloboditi oko 2,1 milijardu kuna dohotka građana što će biti dovoljno za to da osobna potrošnja, prvi put od 2008., zabilježi rast od 0,3 posto. Isti postotni rast trebale bi postići i investicije koji bi tek u 2016. trebale značajnije utjecati na rast BDP-a.

PROGNOZE KRETANJA BDP-a u 2015.

Nastavak pozitivnih kretanja u 2015. u HNB-u očekuju i na području vanjskotrgovinske razmjene, odnosno i dalje jači rast izvoza od uvoza, iako po nešto blažim stopama nego ove godine.

Bankarski analitičari poslovično pokazuju veći pesimizam od ostalih ekonomskih stručnjaka. U posljednjoj anketi glavni ekonomisti šest najvećih hrvatskih banaka prognozirali su nastavak recesije u 2015. U prosjeku očekuju pad BDP-a od 0,2 posto, a glavni razlog negativne prognoze leži u većem pesimizmu ekonomista banaka u pogledu kretanja na najvažnijim izvoznim tržištima. Ekonomisti su ranije očekivali da će realni izvoz 2015. rasti po stopi od 4,5 posto, a sada se prosječno očekivanje spustilo na 2,9 posto. Na to su prvenstveno utjecale zabrinjavajući signali o kretanjima u njemačkom gospodarstvu.

Najveći pesimizam iskazuju analitičari Hypo Alpe-Adria Banka Hrvoje Stojić i Erste banke Alen Kovač, koji očekuju pad BDP-a od 0,5 posto. 'Pred nama je još jedna recesijska godina u kojoj očekujemo razduživanje privatnog sektora i rast nezaposlenosti', smatra Stojić. Blagi rast od 0,6 posto očekuje tek 2016., no prema njegovim prognozama, on će biti popraćen daljnjim rastom nezaposlenosti.

'U 2015. kao glavnu kočnicu rasta i dalje vidimo oslabljenu investicijsku aktivnost, prouzročenu mjerama fiskalne štednje, slabom apsorpcijom sredstava iz EU fondova te suzdržanim privatnim sektorom', naglašava Kovač u najnovijim kvartalnim analizama makroekonomskih trendova.

Za razliku od Stojića i Kovača, glavni ekonomist Splitske banke Zdeslav Šantić suglasan je s prognozama Europske komisije, HNB-a i Ekonomskog instituta. Smatra da bi poticaj gospodarstvu iduće godine mogle dati izmjene u zakonu o oporezivanju dohotka koje bi mogle nakratko pridonijeti stabilizaciji osobne potrošnje. Očekuje nastavak pozitivnog doprinosa potražnje s međunarodnih tržišta i stabilizaciju kapitalnih investicija, nakon višegodišnjeg pada.

Profesor Luka Brkić s Fakulteta političkih znanosti ističe da nije bitno hoće li BDP rasti 0,5 posto ili pasti 0,5 jer se radi o 'statističkoj pogrešci'. 'Treba nam gospodarski rast minimalno u visini realnih kamatnih stopa', smatra Brkić.

Dakle, čak i ako se BDP napokon popne iznad nule, očekivane niske stope rasta neće riješiti goruće hrvatske probleme – visoku nezaposlenost i rastući javni dug. Za zaustavljenje rasta javnog duga potreban nam je rast od barem tri posto, a oporavak bi trebao biti još jači ako želimo smanjiti nezaposlenost.

UDAR NA STANDARD

Prosječna hrvatska obitelj zarađuje tisuću eura manje nego 2010. godine

Autor: Kristina Turčin

Osim Hrvatske, u Europskoj uniji jedino su još Portugal i Grčka zabilježili pad prosječnog obiteljskog dohotka

Sasa Midzor Sucic/CROPIX

Prosječna primanja hrvatskih obitelji u 2013. godini bila su čak tisuću eura niža nego 2010., dok su u istom razdoblju troškovi života znatno porasli: struja je poskupjela 25 posto, plin 31 posto, hrana 9 posto, benzin 17 posto... Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, prosječni dohodak kućanstva 2010. iznosio je 86.975 kuna, a 2013. godine 79.308 kuna.

- Pad ukupnog dohotka i inflacija znače realan pad kupovne moći, odnosno bitan pad kvalitete života u Hrvatskoj, a nisu zabilježeni nikakvi trendovi koji bi ukazivali da se tijekom 2014. standard poboljšao - kaže dr. Maruška Vizek s Ekonomskog instituta.

Nema podataka o tome kako su sa smanjenim budžetom i istovremenim porastom cijena obitelji preživjele 2013., odnosno kako su rasporedile kućni proračun, jesu li se dodatno zaduživale i na čemu su štedjele, jer DZS tijekom 2013. nije proveo Anketu o potrošnji kućanstava, koju je do 2011. redovito provodio.

- Radi se o mjeri štednje. Provođenje takve ankete stoji oko dva milijuna kuna. Budući da nam je obaveza prema EU provesti je svakih pet godina, nismo je provodili 2012. i 2013. godine. Za 2014. Anketa o potrošnji je ipak provedena, jer smo procijenili da je važno vidjeti promjene u potrošnji u vremenu dugotrajne krize. Rezultati će biti objavljeni krajem 2015. - kaže Marko Krištof, ravnatelj DZS-a.

Glavni razlozi

Međutim, za 2013. godinu provedena je Anketa o dohotku kućanstava. Iako je DZS nije obavezan objaviti, dostavili su je Jutarnjem listu na zahtjev.

Anketa je pokazala da je prosječni dohodak kućanstva u 2013. bio 7667 kuna (8,8 posto) niži od onog koji je utvrđen Anketom o potrošnji kućanstava iz 2010. godine. Ravnatelj Krištof ističe kako iznosi nisu usporedivi u lipu, ali je odnos svakako točan.

- To je dijelom posljedica smanjenja plaća zaposlenih, pada prihoda od nekretnina i socijalnih transfera, ali pretpostavljam da se najvećim dijelom odnosi na visoku stopu nezaposlenosti i nisku stopu zaposlenosti. Manje ljudi radi i donosi prihod u kućanstvo - kaže dr. Maruška Vizek.

U Anketi o potrošnji kućanstava DZS je redovito objavljujao podatke o prosječnom dohotku kućanstava po skupinama formiranim s obzirom na visinu dohotka: moglo se saznati s koliko je novca preživjelo 10 posto najsiromašnijih, s koliko 10 posto najbogatijih, a s koliko oni u sredini. Međutim, za potrebe Ankete o dohotku koristi se drugačija, složenija metodologija: ne računa se prosječni dohodak za svaku od 10 skupina (decila) kućanstava već se računa raspoloživi ekvivalentni dohodak, i to njegova gornja granica (ne prosjek) u pojedinom decilu.

Foto: Dr. Maruška Vizek s Ekonomskog instituta

Dohodak je do 2010. rastao

Kako objašnjavaju u DZS-u, radi se o dohotku koji se računa tako da se ukupan dohodak kućanstva podijeli s brojem članova kućanstva, s tim da se nositelju kućanstva dodjeljuje koeficijent 1, drugim odraslim osobama starijim od 14 godina koeficijent 0,5, a djeci koeficijent 0,3. Na taj način dohodak se izračunava u svim zemljama EU te su iznosi usporedivi, a DZS je istom metodologijom za Eurostat izračunao i dohotke za protekle godine, od 2010. naovamo. Prema tim podacima, prihodi su pali obiteljima u svim dohodovnim skupinama. Najveći pad od 12 posto bilježe najviši dohodovni razredi, no stručnjaci procjenjuju da su najveći udar doživjeli oni od četvrtog do šestog decila, odnosno obitelji koje čine srednju klasu: njima su prihodi pali za više od 10 posto. Radi se o kućanstvima koja su imala prosječna primanja i koja su se, u dobrim godinama, najčešće odlučivala na dizanje stambenih kredita i na veću osobnu potrošnju. Danas teško podmiruju obveze.

U prva dva najniža dohodovna razreda većinu čine osobe koje žive od socijalne pomoći i umirovljenici s najnižim mirovinama.

Dohodak kućanstava u Hrvatskoj je iz godine u godinu rastao sve do 2010. godine, kad je bio najviši, nakon čega je počeo padati: već u 2011. godini pao je s 86.975 kuna na 81.215 kuna, da bi do 2013. godine pao za još 2000 kuna.

- U 2014. godini ne vidim nikakve bitne promjene koje su mogle imati pozitivan efekt na standard građana, a teško je očekivati da će ih biti u 2015. godini. Za poboljšanje standarda prije svega potrebna je jaka reakcija tržišta rada, što se nije dogodilo. Blagi porast izvoza i industrijske proizvodnje, odnosno jača ekonomska aktivnost koja se očekuje 2015. godini također neće imati promptni učinak na standard. Tržište rada na takve promjene uvijek reagira s određenim kašnjenjem, odnosno oko godinu dana kasnije - kaže dr. Vizek.

Usporedba s EU

Hrvatska je, uz Grčku i Portugal, jedina država EU kojoj je 2013. ukupni prihod obitelji pao u odnosu na 2010. Na razini EU, primjerice, šestoj skupini kućanstava koju smatramo srednjim slojem - dakle onih 10 posto obitelji koje imaju prihod veći od polovice svih kućanstava, a manji od 40 posto najbogatijih obitelji - dohodak je narastao za pet posto, sa 16.573 na 17.399 eura. U apsolutnim iznosima, dohodak tih obitelji trostruko je veći od hrvatskog, koji iznosi 5903 eura. - Pad u navedenim državama je očekivan, jer je Grčka, kao i Hrvatska, u dubokoj recesiji, a Portugal u stagnaciji - kaže dr. Vizek.

Usporedba 2010. i 2013. godine

Metodologijom Eurostata u Anketi o dohotku stanovništva svi se pokazatelji izračunavaju na temelju ekvivalentnog dohotka, a ne prosječnog dohotka kućanstva. Radi se o dohotku koji se dobiva tako da se ukupan dohodak kućanstva podijeli s brojem članova kućanstva, s tim da se nositelju kućanstva dodjeljuje koeficijent 1, drugim odraslim osobama starijim od 14 godina koeficijent 0,5, a djeci koeficijent 0,3. Takav se postupak primjenjuje zbog određivanja ravnomjernijeg udjela svakog člana kućanstva u stjecanju zajedničkog prihoda. Na taj način dohodak izračunavaju sve zemlje EU te su iznosi usporedivi.

Decili se dobivaju na način da se sva kućanstva podijele na deset skupina (decila), pri čemu prvi decil čini 10 posto kućanstava s najnižim dohotkom, a 10. decil onih 10 posto s najvišim prihodima. Svaki decilni razred ima svoju donju i gornju granicu dohotka. Gornja granica decila je dohodak osobe koja ima najveći dohodak u tom razredu: u 1. decilu se nalaze sve osobe kojima je raspoloživi ekvivalentni dohodak manji ili jednak gornjoj granici decila tj. 16.680,00 kn. U desetom decilu se nalaze sve osobe kojima je dohodak veći od gornje granice 9. decila (veći od 76.672,00 kn).

Kada je točna, najčešće kvantificira ono što je već poznato. Iz vlastitog iskustva znamo da danas živimo lošije nego 2010. Znamo i da su cijene, unatoč stabilnoj valuti i nominalno niskoj inflaciji, danas u pravilu više nego prije četiri godine. Ono što iznenađuje strmina je pada životnog standarda koju nismo osjetili u punoj snazi zato jer padamo zajednički. Kriza je Hrvatsku zatekla nespremnu i ovaj strmi pad posljedica je te nepripremljenosti.

Život u Hrvatskoj od 2010. do 2013. poskupio je u prosjeku 18%. U istom razdoblju dohodak hrvatske obitelji smanjio se, ovisno o platnom razredu, između 8 i 12%. Najviše je, statistički, stradala niža srednja klasa, statistika je prema visini dohotka smješta u četvrtu i petu desetinu, kojoj je dohodak smanjen za 10,4%. Siromašniji su u toj statistici prošli nominalno bolje, uglavnom zato jer im se nije imalo što uzeti. Bogatiji su izgubili najviše, ali njihov je manevarski prostor ostao najveći. U toj igri brojkama malo je kome pošlo za rukom preskočiti gornju granicu platnog razreda, pad se pokazao zajamčenom kategorijom.

Najviše boli činjenica da u sezoni političkih utakmica, koja će potrajati do početka 2016., dosad nitko nije izašao s uvjerljivim planom oporavka.

Visoka cijena izostanka reformi

Statistika, kada je točna, najčešće kvantificira ono što je već poznato. Iz vlastitog iskustva znamo da danas živimo lošije nego 2010. Znamo i da su cijene, unatoč stabilnoj valuti i nominalno niskoj inflaciji, danas u pravilu više nego prije četiri godine. Ono što iznenađuje strmina je pada životnog standarda koju nismo osjetili u punoj snazi zato jer padamo zajednički. Kriza je Hrvatsku zatekla nespremnu i ovaj strmi pad posljedica je te nepripremljenosti.

Život u Hrvatskoj od 2010. do 2013. poskupio je u prosjeku 18%. U istom razdoblju dohodak hrvatske obitelji smanjio se, ovisno o platnom razredu, između 8 i 12%. Najviše je, statistički, stradala niža srednja klasa, statistika je prema visini dohotka smješta u četvrtu i petu desetinu, kojoj je dohodak smanjen za 10,4%. Siromašniji su u toj statistici prošli nominalno bolje, uglavnom zato jer im se nije imalo što uzeti. Bogatiji su izgubili najviše, ali njihov je manevarski prostor ostao najveći. U toj igri brojkama malo je kome pošlo za rukom preskočiti gornju granicu platnog razreda, pad se pokazao zajamčenom kategorijom.

Najviše boli činjenica da u sezoni političkih utakmica, koja će potrajati do početka 2016., dosad nitko nije izašao s uvjerljivim planom oporavka. (Viktor Vresnik)

CEIZ indeks: Recesija nastavljena i u 2014.

Autor: Poslovni.hr/Hina

Koicidentni ekonomski indikator CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu.

Foto: Hrvoje Jelavic/PIXSELL

Analitičari Ekonomskog instituta na temelju kretanja CEIZ indeksa za studeni, u kojem je nastavljena blago negativna vrijednost indeksa od 0,04 indeksna boda, očekuju stagnaciju gospodarskih kretanja u zadnjem tromjesečju prošle godine te ističu da prosječna vrijednost CEIZ-a u prvih jedanaest mjeseci od 0,07 indeksnih bodova upućuje na povećanu vjerojatnost godišnjeg pada indeksa te nastavljenu recesiju i u 2014.

Koicidentni ekonomski indikator CEIZ indeks od lipnja 2014. godine bilježi uzastopne negativne vrijednosti pa tako i posljednji podaci za studeni upućuju na blagu negativnu vrijednost indeksa od minus 0,04 indeksna boda, navodi se u objavi Ekonomskog instituta o kretanju CEIZ indeksa.

S obzirom na to da su promjene vrijednosti CEIZ indeksa i dalje negativne, ali vrlo blizu nule, analitičari Instituta smatraju kako se može zaključiti da je aktivnost hrvatskog gospodarstva u prva dva mjeseca posljednjeg tromjesečja 2014. godine približno na razini prethodnog tromjesečja.

"Budući da je tijekom trećeg tromjesečja zabilježeno neznatno smanjenje desezonirane tromjesečne vrijednosti BDP-a (minus 0,01 posto prema našim procjenama), za očekivati je da promjena desezoniranog BDP-a u četvrtom tromjesečju također bude negdje oko nule, odnosno da su gospodarska kretanja stagnirala. Prosječna vrijednost CEIZ indeksa u prvih 11 mjeseci 2014. godine iznosila je 0,07 indeksnih bodova što upućuje na povećanu vjerojatnost godišnjeg pada vrijednosti indeksa te nastavljenu recesiju i u 2014. godini", navode analitičari Ekonomskog instituta.

Koicidentni ekonomski indikator CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu.

Njegova je svrha pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnog ciklusa, zbog čega se vrijednost CEIZ indeksa mijenja istovremeno s promjenama poslovnog ciklusa.

S Instituta napominju kako je uporabna vrijednost CEIZ indeksa višestruka. CEIZ indeks je brojčani pokazatelj poslovnog ciklusa koji sadrži informacije koje bi inače trebalo prikupljati analizom velikog broja različitih ekonomskih serija.

Za razliku od vremenske serije tromjesečnog BDP-a, CEIZ indeks daje mjesečnu ocjenu stanja gospodarstva pružajući na taj način preciznije informacije o promjenama koje se odvijaju tijekom kraćeg vremenskoga razdoblja.

Uz to, CEIZ indeks je dostupan jedan do tri mjeseca prije objave podataka o tromjesečnom BDP-u, zbog čega nosioci ekonomskih politika i zainteresirana javnost mogu pravovremeno pratiti gospodarska kretanja, napominju s Ekonomskog instituta.

MAKROEKONOMIST O PROBLEMU

Lovrinčević: Zamrzavanje tečaja franka stavlja dužnike u neustavan položaj

Autor: Marina Šunjerga

Kućanstva su iscrpljena, a ni država ne može preuzeti cijeli dug, smatra Lovrinčević

Foto: Robert Anic/PIXSELL

O gorućem problemu švicarskog franka i modelima rješenja koja su na stolu, razgovarali smo s makroekonomistom Željkom Lovrinčevićem koji upozorava i vladajuće: "Najskuplje rješenje bilo bi ono koje bi u povlašteni položaj stavilo dužnike u francima."

Tko bi trebao snositi trošak koji se procjenjuje na 4 milijarde kuna, nastao nakon rasta tečaja švicarskog franka?

Kućanstva su poprilično iscrpljena, a ni država ga ne može potpuno preuzeti u javni dug. Može ga se platiti i iz međunarodnih rezervi, a naravno – tu su i banke za koje većina javnosti drži da moraju same preuzeti rizik. Sasvim je sigurno da će se dogoditi raspodjela tereta, a kako će to izgledati, pitanje je političke odluke.

O čemu treba voditi računa kod donošenja modela pomoći?

Najvažnije je da rješenje bude ustavno korektno! Zamrzavanje tečaja švicarskog franka staviti će dužnike u različit položaj, što je neustavno. Moratorijem se također ne rješava ništa osim pitanja političkog trenutka jer će se problem morati rješavati za pola godine ili godinu.

Udruga Franak traži mogućnost konverzije kredita po početnom tečaju...

Ukupan trošak ne iznosi samo 4 milijarde kuna jer, ako govorimo o ustavnom rješenju, moramo brojiti i kredite u eurima. Tad govorimo o milijardama koje ne mogu progutati ni banke ni država. Politika može

poslušati Franak, ali treba imati na umu da je riječ o 20 ili 30 milijardi kuna troška svih kredita u državi vezanih za stranu valutu.

Politika će, pretpostavljam, tražiti rješenje u smislu konverzije. Time se dužnike vraća u istu poziciju u kojoj su bili prije pet dana. Prvi put kada je država pomagala dužnicima u franku trebala je to raditi uvjetno uz obvezu konverzije kredita u euro ili kunu.

Koje je najmanje loše rješenje?

Najmanje je loše rješenje kad ekonomija raste kao što je bilo u Mađarskoj u kojoj je rast BDP-a i rast novih plasmana uspio razvodniti udar. A ako nema tog rasta, kao u Hrvatskoj, četiri milijarde kuna su teret. Raspodjela tog i svih drugih tereta koji su posljedica loših ekonomskih rješenja ključno je pitanje kojim ćemo se baviti idućih godina kao društvo. Konflikt u društvu događat će se među različitim skupinama oko toga tko će platiti ceh. Ljudima možda ponude rješenje i da razliku u tečaju plate drugim kreditima stvarajući jedan balon, a to znači da će se dužničko ropstvo s jedne generacije produžiti i na drugu generaciju. Spomenuto rješenje najviše bi išlo na ruku bankama.

Zaziva se i ukidanje valutne klauzule...

Kad se govori o tome, zaboravlja se da klauzula postoji i na štednji. Ukidanje klauzule banke bi nadomjestile rastom premije rizika odnosno rastom kamata. Veliko je pitanje i kako bi se u tom slučaju ponašali štediše. Moglo bi se dogoditi i masovno povlačenje novca iz banaka.

Štediše su također izloženi i u potencijalnom potresu bankarskog sustava...

"Bail in" po pravilima EU, koji upravo usvajamo, stavlja štediše u drugi red kod spašavanja banke. Vlasnički kapital je premalen u slučaju većeg šoka pa štediše dolaze na red. Tek nakon njih na scenu stupa država i eventualno Europska komisija. Zbog toga štediše treba pitati kako riješiti i ovaj problem jer su oni po novom zakonodavstvu svojevrsni vlasnici.

Koliki će šok franak prouzročiti gospodarstvu?

Ne možemo govoriti o radikalnom udaru na potrošnju jer će obveze vezane za kredite povući manji dio osobne potrošnje, ali psihološki učinak franka na potrošače mogao bi stvoriti jači efekt koji je teško procijeniti. Franak je pokazna vježba za ono što će se dogoditi državi kada kamate na tržištima porastu. To se dogodi preko noći kao i u slučaju franka i tek se sada vidi koliki udar rast kamata može prouzročiti.

Jesu li se banke zaista zadužile u francima ili su, kako neki tvrde, to samo knjigovodstveno prikazale?

HNB je kontrolirao taj dio i mogu samo reći da je postoje neka odstupanja, i to manja, ali da je velika većina kredita pokrivena realnim, a ne knjigovodstvenim obvezama banaka.

ANALITIČARI OBJAŠNJAVAJU

Je li porast hrvatskog izvoza mit ili realnost?

Autor: Petra Sjauš

I dok se naši ministri u svakoj prilici hvale kako nam je izvoz lani rastao više nego ikad prije, stvari ipak treba sagledati detaljnije. Dvoznamenkasti rast izvoza za prvih šest mjeseci 2014. bio je samo statistički, a odmakom vremena brojke su se počele topiti, što pokazuje i posljednja službena statistika za razdoblje od siječnja do listopada 2014. u kojem je rast izvoza bio 8,2 posto. A prema riječima stručnjaka, za očekivati je da će se, kada se podvuče crta na kraju godine, zaustaviti na oko četiri posto. Ekonomski analitičar Željko Lovrinčević smatra kako krivicu snose regulatori koji su svojom lošom komunikacijom ostavili prostora za različite političke manipulacije

Darinko Bago, Ljubo Jurčić i Željko Lovrinčević
(Izvor: tportal.hr Pixsell, autor: Igor Kralj/Davor Visnjic/Robert Anic)

Jurčić: Izvoz nije nikakav mit

Ekonomski analitičar Ljubo Jurčić te brojke tumači kroz malu izvoznu bazu.

'Izvoz nije nikakav mit. Izvoz je čista statistika. Porast izvoza u Hrvatskoj efekt je stabiliziranja Europe i niske baze našeg izvoza. Međutim, valja naglasiti kako Hrvatska ima najniži udio izvoza u BDP-u u Europskoj uniji i među tranzicijskim zemljama, i on iznosi tek oko 20 posto. Usporedbe radi, Rumunjska i Bugarska imaju udio od oko 40 posto, a susjedna Slovenija, površinom manja od Hrvatske, ima čak oko 60 posto', kazao je za tportal.hr Jurčić.

Jurčić objašnjava kako je udio izvoza u BDP-u efekt prirodnih pojava, a ne usklađivanja gospodarske politike.

'Gospodarstvo se usklađuje prirodnim kretanjima, bez aktivne gospodarske politike. Bazni izvoz trebao bi biti 40-50 posto kada bi se uskladila politika. U odnosu na zemlje iste veličine, Hrvatska ostaje u rupi. Primjera radi, jedna Belgija ima bazni izvoz oko 60-70 posto. Ako je zemlja mala i razvijena, može imati udio izvoza u BDP-u i 100 posto', objašnjava Jurčić i dodaje kako je dodatan problem udio izvoza stranih kompanija koje posluju u Hrvatskoj, primjerice Siemens.

'One povećavaju hrvatski izvoz jer se on knjiži kao naš dok istovremeno dobit odlazi maticama', kazao je Jurčić.

Bago: Rast izvoza bit će oko četiri posto

Predsjednik Hrvatskih izvoznika Darinko Bago kaže kako se, kada je riječ o brojkama vezanima za izvoz, svatko može prevariti.

'Vlada je optimistična, ali mi smo nešto realističniji. Očekujemo da će rast izvoza završiti na oko četiri posto. Promatrali smo količinu robe koja ušla u Hrvatsku i količinu robe koja je izašla iz Hrvatske. Uzimali smo u obzir nekoliko kriterija i svaki smo put došli do brojke od oko četiri posto', kazao je Bago za tportal.hr.

'Trebalo uvijek gledati i uvoz', naglašava Bago i tumači kako Hrvatska možda jest zabilježila najveći izvoz kod proizvodnje odjeće (rast od 46,8 posto), ali je uvoz ipak veći.

Lovrinčević: Hrvatska je bila samo točka provoza

S Bagom se slaže i ekonomski analitičar Željko Lovrinčević, koji također smatra kako je hrvatski izvoz realno rastao tri do četiri posto, premda se ministri hvale dvoznamenkastim brojkama. Prema njegovim riječima, tome je uvelike pridonijela drugačija statistička metoda obračuna.

'Postoji tzv. roterdamski efekt, zbog kojeg je stvoren privid da je rastao hrvatski izvoz. Naime, roba uvezana preko Hrvatske za zajedničko EU tržište evidentira se kao naš izvoz. U prvih šest mjeseci prošle godine zabilježen je statistički učinak. Ali Hrvatska je bila samo točka provoza; dakle, sve što je samo prolazilo kroz Hrvatsku, pa čak i banane, bilježilo se kao izvoz. U drugom djelu godine vidimo da su se brojke počele topiti', objašnjava Lovrinčević.

Lovrinčević smatra kako su regulatori, Državni zavod za statistiku (DZS) i Hrvatska narodna banka (HNB) krivi jer to javnosti nisu odmah objasnili te su na taj način ostavili prostora za različite političke manipulacije.

Lovrinčević također naglašava kako su stoga i podaci o BDP-u precijenjeni. Osvrnuo se i na rast industrije, koji faktički iznosi 0,8 posto, što je prema njegovim riječima na razini statističke pogreške.

Dodaje kako je to sve loše odrađen posao regulatora te da statistiku treba raščistiti, jer ćemo imati neobjektivnu sliku kada budemo uspoređivali podatke.

KAD POKRIJEŠ GLAVU, NAZEBU NOGE

Analitičari: Bez devizne klauzule nema devizne štednje

Autor: Frenki Laušić

Martina Dalić, Maruška Vizek i Zdeslav Šantić

Potpredsjednica Vlade Milanka Opačić, s Hrvatskog radija, prozvala je Ustavni sud, pitajući zbog čega već četiri godine nije donio odluku o ustavnoj tužbi kojom se traži ukidanje devizne klauzule.

- Da je Ustavni sud već donio odluku, sada ne bi bilo ovih problema s tečajem franka - kazala je Opačić.

Očito se zalaže za ukidanje devizne klauzule (iako to kao članica vladajuće koalicije može vjerojatno provesti u Saboru), pa to je pitanje bilo neizbježno i za Borisa Vujčića, guvernera HNB-a, ali smo isto pitanje postavili i ekonomskim analitičarima.

Nemile posljedice

- Opet ponavljam da je devizna klauzula nastala kao odgovor na činjenicu da građani Hrvatske štede u eurima, pa je, zbog deviznog "ravnjanja" aktive i pasive, bilo nužno i da plasirani krediti imaju valutnu klauzulu u eurima. Ako se ide na njezino ukidanje, onda se istovremeno mora ukinuti i devizna štednja, jer je bankama sada sasvim nemoguće "osigurati" 80 posto plasiranih kredita u eurima. Molio bih sve one koji predlažu takve planove da odmah kažu na koji način riješiti deviznu štednju, komentirao je Vujčić.

Martina Dalić, nezavisna saborska zastupnica i bivša ministrica financija, kratko je poručila svima koji zazivaju ukidanje devizne klauzule da istovremeno jasno kažu da se time ukida i devizna štednja.

Dvadeset godina

Maruška Vizek, analitičarka Ekonomskog instituta, kazala je da zahtjevi za deviznom klauzulom predstavljaju kašnjenje u fazi od oko 20 godina, kada se ona počela primjenjivati.

- Ako sada ukinete valutnu klauzulu za kreditne plasmane, a istovremeno ostavite deviznu štednju, onda bi banke morale osigurati plasmane u eurima, a nisam sigurna koliko je to moguće napraviti. A ako te plasmane nije moguće osigurati od tečajnog rizika, jer se radi o 80 posto kreditnih plasmana, dakle oko 130 milijardi kuna, tada se mora "ukinuti" devizna štednja, što dovodi do nemilih posljedica, poput bijega štednje. Nema sumnje da bi građani koji štede u eurima, na sam spomen da će im se ukinuti devizna štednja, svoj novac odmah preusmjerili u neku stranu banku - tvrdi Vizek.

Napominje da zbog svih slabosti našega gospodarstva i proračunske politike treba očekivati da će za par godina - ne dođe li do oporavka - početi dolaziti do deprecijacije kune u odnosu na euro.

Sredite financije!

Zdeslav Šantić, glavni ekonomist Splitske banke Societe generale, također ističe da bi ukidanje devizne klauzule značilo i ukidanje devizne štednje i da bi u tom slučaju sasvim sigurno došlo do velikog odljeva štednje, što bi jako negativno utjecalo na stabilnost bankarskog sektora, ali i ponudu kredita i povećanje kamatnih stopa, a to bi se jako loše odrazilo na gospodarstvo i potrošnju.

- Smatram da u iduće dvije do tri godine Vlada mora poduzeti odlučne korake u stabiliziranju državnih financija i stvaranju boljih poduzetničkih uvjeta, kako bi HNB u takvom ozračju mogao lakše kontrolirati i tečaj kune - naglasio je Šantić.

LIDEROVA DEBATA

Vladina odluka o fiksiranju tečaja franka dobro je rješenje

Sasvim očekivano ovaj tjedan u središtu našeg Fight cluba našao se švicarski frank i problemi građana koji su od banaka uzeli kredite u ovoj valuti.

Franci su za korisnike kredita odlukom Vlade premijera Zorana Milanovića zamrznuti na sljedećih godinu dana, u kojem bi se roku trebalo naći i definitivno rješenje ovog problema. To je olakšavajuća stvar za dužnike, ali problem za banke koje bi, kako je najavio premijer, trebale snositi razliku. O ovoj odluci svoja mišljenja u ovoj tjednoj Fight klubu suprostavili su Drago Jakovčević i Željko Lovrinčević.

ZA

Drago Jakovčević,
ekonomski analitičar

Ovo je rješenje koje će pomoći dužnicima

Svako prijelazno rješenje može se razviti u dva smjera. Jedno da se vrati sve na staro, a drugo je da se pristupi konačnom rješenju problema i nađe trajno rješenje. Ovo je rješenje koje će pomoći dužnicima, ali treba znati da je rješavanje cijelog problema kompleksno. Tu se susreću razne grane od ekonomske, pravne, socijalne i nije lako to riješiti. Ova odluka je donesena da se pomogne dužnicima u francima i da se spasi oko 100 tisuća građana koji su socijalno ugroženi. To naravno treba gledati kroz prizmu skorašnjih izbora jer sve su to su potencijalni glasovi. Banke u ovom slučaju snose najveći dio predloženog rješenja, ali nisu one jedine krive. Mađarski model je primjenjiv u Hrvatskoj i trebalo bi ga koristiti, samo je pitanje postoji li politička volja kod političara koji su zagovarali ukidanje kune i preuzimanja eura.

PROTIV

**Željko Lovrinčević,
ekonomski analitičar**

Ova odluka zbog moguće neustavnosti može imati dalekosežne posljedice

Veliki je problem ove odluke što može imati dalekosežne posljedice jer po meni nije ustavna. Radi se o tome da se pomaže samo jednoj vrsti dužnika s valutnom klauzulom i to fiksiranjem tečajeva. To je problematično i s tim bi banke mogle pisati tužbe ustavnom i europskom sudu koji će imati onda delikatnu situaciju. Drugi problem je što se u zakon o potrošačkom kreditiranju stavlja tečaj franka što je problematično jer se radi dvostruka tečajna lista. Tko nam sada može garantirati da Vlada neće tako odlučiti fiksirati tečaj eura, dolara ili bilo koje valute da nekome pomogne. Moglo se to riješiti kroz ograničavanje rasta anuiteta kroz vrijeme otplate ili na neki drugi način. Što se tiče mađarskog modela on je primjenjiv, ali treba znati da su oni riješili sve kredite s valutnom klauzulom bez obzira na valutu i to na osnovu sudske presude. To se može primjeniti i u Hrvatskoj, ali ako se ispune uvjeti koje sam ranije spomenuo.

ANALITIČARI O POTEZIMA VLADE

Jurčić i Lovrinčević: Oslabljena pregovaračka pozicija Hrvatske u procesu monetizacije

Autor: Darko Pajić

Vlada je unaprijed rekla koliko novca očekuje, pa sada svi ponuđači namještaju ponudu u svoju korist kako bi ona bila što manja. To je nedopustiva situacija, ističe Jurčić

Izvor: NL arhiva

Odluka o smanjenju naknade iz trošarine Hrvatskih autocesta sa 60 na 20 lipa po prodanoj litri goriva, štetna je i neodgovorna, te slabi pregovaračku poziciju hrvatske Vlade u procesu monetizacije.

Ovo mišljenje dijele ekonomski analitičari Ljubo Jurčić i Željko Lovrinčević, koji ipak na različite načine analiziraju pripremu najveće investicije u Hrvatskoj, a to bi trebala biti monetizacija oko 1.024 kilometara autocesta na razdoblje od narednih 30 do 50 godina.

Ljubo Jurčić smatra kako se u postupak monetizacije krenulo bez pripreme i kvalitetne analize, bez studija rentabilnosti autocesta, analize dugoročne društvene koristi, prihoda i troškova.

– Krenulo se krajnje naivno i nestručno, jer nismo pripremili dokumente iz kojih bi bilo jasno kakvog koncesionara želimo i pod kojim uvjetima. Nismo čuli ni jedno stručno argumentirano obrazloženje za monetizaciju, jer je cijeli projekt postavljen s aspekta problema popunjavanja državnog proračuna. Vlada naprosto želi prihod od 2 ili 3 milijarde eura, a nitko se ne pita koliko to dugoročno Hrvatsku košta i kako se taj posao isplati koncesionarima, a ne isplati nama. Da natječaj ide bez ozbiljne pripreme i podloge pokazuje i činjenica da je Vlada unaprijed rekla koliko novca očekuje u monetizaciji, pa sada svi ponuđači namještaju ponudu u svoju korist kako bi ona bila što manja. To je nedopustiva situacija.

Porazna priča

Mi smo trošarine za HAC i uveli da bi se autoceste mogle graditi, a sada ih oduzimamo i ponašamo se neprijateljski prema vlastitoj imovini. Time se slabi i pregovaračka pozicija Hrvatske u pregovorima o monetizaciji i vodimo vodu na mlin stranog koncesionara. Poruka je da se ide upropastiti državnu firmu kako

bi se ona privatizirala, jer je neuspješna, a to smo već imali u Hrvatskoj i nije dobro završilo, ističe Jurčić, koji zatim dodaje da dugove autocesta država može jeftinije financirati nego privatni koncesionar, jer će on obračunati kamatu na svoj kapital, koja će biti veća nego za državu.

– I ovi posljednji podaci o porastu prometa i prihoda u HAC-u i ARZ-u pokazuju da povećanje prometa ne ovisi o koncesionaru, već o gospodarskoj situaciji. Autoceste se isplaćuju iz aktivnosti koje su rezultat ekonomske politike. Da je ona u Hrvatskoj dobra nitko ne bi ni pričao o monetizaciji. Moramo također računati da će privatnik svesti na minimum razinu održavanja autoceste, da će smanjiti broj zaposlenih i dovesti jeftiniju radnu snagu iz Bugarske i Rumunjske. Ova je priča porazna i zato što se bojimo vlastite samostalnosti. Ako ne znamo upravljati autocestama, kako ćemo onda upravljati državom? Možemo onda i cijelu Vladu dati u koncesiju, zaključuje Jurčić.

Preuranjena odluka

Željko Lovrinčević također smatra kako odluka o preusmjeravanja udjela iz trošarina iz Hrvatskih autocesta prema HŽ Infrastrukturi i Hrvatskim cestama nije bila dobra i nije polučila željene efekte.

– Ta je odluka bila u najmanju ruku preuranjena, u željeznici se nije ništa značajnije napravilo s tim sredstvima, jer nije bilo pripremljenih projekata, a HAC je ostao bez novca, iako ima velike dugove i tekuće obveze. Zbog toga se država mora dogovarati sa Europskom komisijom da HAC dobije odobrenje za novo zaduživanje. HAC je mogao barem pola godine ili duže imati prihode dok HŽ ne pripremi projekte, a ovako je to dodatni trošak. Zbog toga je značajno oslabljena pregovaračka pozicija Hrvatske u procesu monetizacije, jer se HAC nalazi u bezizlaznoj situaciji. Mislim da će ponuda potencijalnih koncesionara biti puno manja od očekivanja države, kao i da će se ponuditi isplata dijela novca u gotovini, dok će ostali iznos predstavljati dugoročno ulaganje u autoceste, ističe Lovrinčević.

Vlada u »cajtnotu«

Ponude će realno biti na razini oko 2 milijarde eura u gotovini, a ostalo će biti investicije. Problem je i što se monetizacija odužila, a vjerojatno će trajati još duže, jer tek predstoji odluka Ustavnog suda o legalnosti referenduma. Čak i ako referenduma ne bude Vlada će doći u vremenski cajtnot i neće imati legitimitet za donošenje tako važne odluke, jer se monetizacija može dogoditi tek u predizbornom razdoblju. Zbog toga je svakim danom legitimitet Vlade sve manji i manji kad je riječ o monetizaciji, smatra Lovrinčević.

U PRIVATNIM JE TVRTKAMA VIŠE REDA, RADA I DISCIPLINE RADNIKA

Javni i državni sektor više izostaju s posla, a nagrada su im i do 25% veće plaće

Autor: Eduard Soudil

Zaposleni u privatnom sektoru u prosjeku su za pet godina mlađi od onih u javnom

Analizirajući plaće u javnom sektoru, sektoru poduzeća u državnom vlasništvu i privatnom sektoru Ekonomski institut Zagreb potvrdio je ono što većina građana misli - radnici u javnom sektoru puno su bolje plaćeni, više izostaju s posla i imaju više rukovodećih mjesta od zaposlenih u privatnom sektoru.

- Anketni podatci pokazuju da se udio zaposlenih u javnom sektoru ponešto smanjio između 2004. i 2008., ali se povećao između 2008. i 2012. Udio zaposlenih u poduzećima u državnom vlasništvu smanjuje se u promatranom razdoblju, kako zbog privatizacije, tako i zbog restrukturiranja. Zaposlenici u privatnom sektoru u prosjeku su za više od pet godina mlađi u odnosu na zaposlene u javnom sektoru ili poduzećima u državnom vlasništvu. Udio žena zaposlenih u javnom sektoru veći je od dvije trećine, ali je zato njihov udio među zaposlenima u poduzećima u državnom vlasništvu manji od jedne trećine. Najveću razinu obrazovanja imaju zaposleni u javnom sektoru, gdje je udio zaposlenih sa završenim sveučilišnim obrazovanjem (preddiplomski, diplomski ili poslijediplomski studij) veći od 30 posto, dok je taj udio u privatnom sektoru oko 10 posto - ističe voditelj istraživanja dr. sc. Danijel Nestić s Ekonomskog instituta Zagreb.

Foto: Dominik Grguric/PIXSELL

Jaz u plaćama

Mogu se primijetiti i značajne razlike u visini neto plaća. Prosječna neto plaća po satu rada je u javnom sektoru bila za oko 25 posto veća nego u privatnom sektoru. U slučaju poduzeća u državnom vlasništvu, prosječna je plaća bila između 17 i 21 posto veća nego u privatnom sektoru, ovisno o promatranj godini.

- Ovakav se pokazatelj jaza u prosječnim plaćama između javnog i privatnog sektora naziva još i "neprilagođenim" jazom jer se ne uzima u obzir obrazovna struktura, iskustvo i druge karakteristike zaposlenika. U razdoblju krize, između 2008. i 2012., privatni je sektor prošao lošije u pogledu plaća, tako da se prednost javnog sektora i sektora poduzeća u državnom vlasništvu u prosječnim plaćama u odnosu na privatni sektor ponešto povećala u tom razdoblju. Nejednakost u raspodjeli plaća u privatnom sektoru veća

je nego u dva sektora s dominantnim državnim vlasništvom. Između 2004. i 2012. smanjene su razlike između najbolje plaćenih poslova i srednje plaćenih poslova u javnom sektoru, za razliku od privatnog sektora. U pogledu usporednih plaća prema razinama obrazovanja, pokazuje se da u javnom sektoru postoji premija na plaće u odnosu na privatni sektor na svim razinama obrazovanja iznad osnovne škole, osim kod završenog visokog obrazovanja.

Obrazovanima više novca

Nepostojanje pozitivne premije na sveučilišnoj razini obrazovanja, kao i visokoj nesveučilišnoj razini u 2012. godini, sugerira da je povrat na (visoko) obrazovanje nešto viši u privatnom sektoru. U slučaju poduzeća u državnom vlasništvu, vidljiva je viša razina prosječnih plaća u odnosu na privatni sektor na svim stupnjevima obrazovanja i u svim godinama, osim za sveučilišno obrazovanje u 2008. Iako precizne međunarodne usporedbe sektorskog jaza u plaćama za sada nisu moguće, okvirne usporedbe za zemlje EU-a pokazuju da je jaz u Hrvatskoj približno na razini prosjeka za zemlje EU-a ako se promatra jaz između javnog i privatnog sektora, odnosno nešto veći od prosjeka ako se promatra jaz u plaćama između poduzeća u državnom vlasništvu i privatnog sektora, stoji u analizi EIZ-a koju su uz dr. sc. Danijela Nestića izradili Ivica Rubil i dr. sc. Iva Tomić.

Najveći broj sati na tjednoj razini u privatnom sektoru

Javni sektor i državna poduzeća imaju veći broj osoba zaposlenih na rukovodećim pozicijama nego privatni sektor, a javni sektor, u odnosu na privatni ima i nešto veći stupanj odsutnosti s posla zbog bolovanja, osobnih razloga, rodiljnog dopusta... U pogledu sati rada, u prosjeku se najveći broj sati na tjednoj razini odrađuje u privatnom sektoru.

Najduži staž imaju zaposleni u državnim tvrtkama

Što se tiče iskustva, odnosno godina staža, primjetno je da u prosjeku najdulji staž imaju zaposlenici u poduzećima u državnom vlasništvu (24 godine u 2012.). Staž kod trenutnog poslodavca isto je tako najveći u državnim poduzećima (19 godina), nešto malo je manji u javnom sektoru (17 godina), a najmanji u privatnom sektoru (11 godina), što ukazuje da je privatni sektor daleko dinamičniji u pogledu tokova u zaposlenost i iz nje.

Tri sektora

Zaposleni u ustanovama i organizacijama u državnom vlasništvu u djelatnostima javne administracije, obrazovanja i zdravstva definirani su kao zaposleni u javnom sektoru.

Poduzeća u državnom vlasništvu su poslovni subjekti u većinskom državnom vlasništvu koji se bave drugim djelatnostima osim triju djelatnosti kojima se bavi javni sektor.

Zaposleni u pravnim subjektima u privatnom vlasništvu čine privatni sektor.

Udio žena

zaposlenih u javnom sektoru veći je od dvije trećine

NEPRILAGOĐENI JAZ

Plaće u javnom sektoru čak za 25% veće nego u privatnom

Autor: RTL

Nepriлагоđeni jaz u plaćama, koji ne uzima u obzir različite karakteristike zaposlenika i radnih mjesta između sektora, pokazuje kako je prosječna neto plaća po satu rada u javnom sektoru bila za oko 25 posto veća nego u privatnom sektoru.

Prema istraživanju Analiza plaća u javnom i privatnom sektoru u Hrvatskoj, koje je proveo Ekonomski institut Zagreb, zaposlenici u javnom sektoru i državnim poduzećima znatno su bolje plaćeni u odnosu na radnike u privatnom sektoru.

Naime, nepriлагоđeni jaz u plaćama, koji ne uzima u obzir različite karakteristike zaposlenika i radnih mjesta između sektora, pokazuje kako je prosječna neto plaća po satu rada u javnom sektoru bila za oko 25 posto veća nego u privatnom sektoru.

U slučaju poduzeća u državnom vlasništvu prosječna plaća bila je između 17 i 21 posto veća nego u privatnom sektoru, ovisno o promatranoj godini.

Nejednakost u raspodjeli plaća u privatnom sektoru veća je nego u dva sektora s dominantnim državnim vlasništvom. Također, istraživanje pokazuje da u privatnom sektoru postoji premija na visoko obrazovanje u odnosu na javni sektor, dok je u slučaju poduzeća u državnom vlasništvu prisutna viša razina prosječnih plaća u odnosu na privatni sektor na svim stupnjevima obrazovanja.

Zaposlenici u privatnom sektoru u prosjeku su za više od pet godina mlađi u odnosu na zaposlene u javnom sektoru ili poduzećima u državnom vlasništvu, dok najveću razinu obrazovanja posjeduju zaposlenici javnog sektora.

Istraživanje koje je naručilo Ministarstvo financija temelji se na podacima iz Ankete o radnoj snazi za 2004., 2008. i 2012. godinu.

"Prezentirani rezultati mogu se smatrati tek jednim od koraka u sveobuhvatnoj analizi razlika u plaćama i strukturi zaposlenosti između različitih sektora vlasništva koju je potrebno napraviti u cilju kvalitetnijeg vođenja politike plaća u Hrvatskoj, kako u javnom sektoru, tako i ukupno, na razini nacionalne ekonomije", priopćavaju na službenim stranicama Ekonomskog instituta Zagreb.

Plaće u javnom sektoru 25% veće od onih u privatnom

Autor: M. R.

Ilustracija: scx.hu

Ekonomski institut Zagreb objavio je izvješće o istraživanju "Analiza plaća u javnom i privatnom sektoru", koje pokazuje da su zaposleni u javnom sektoru i državnim poduzećima znatno bolje plaćeni u odnosu na radnike u privatnom sektoru.

Istraživanje koje je naručilo Ministarstvo financija temelji se na podacima iz Ankete o radnoj snazi za 2004., 2008. i 2012. godinu.

Gotovo pola radnika vezano za državu

Istraživanje pokazuje da je udio zaposlenika u privatnom sektoru u prosjeku iznosio oko 55 posto, dok je udio zaposlenika u javnom sektoru bio na razini od 23 posto, a udio zaposlenika u poduzećima u državnom vlasništvu nešto ispod 22 posto.

Tablica 1. Zaposlenost prema sektoru vlasništva, 2004., 2008. i 2012.

godina/sektor vlasništva	2004.	2008.	2012.	Prosjek (2004.-2012.)
javni sektor	24,1%	22,3%	23,7%	23,3%
poduzeća u državnom vlasništvu	25,1%	20,0%	19,6%	21,5%
privatni sektor	50,8%	57,7%	56,8%	55,2%

Izvor: ARS 2004., 2008. i 2012.

Neprikladni jaz u plaćama, koji ne uzima u obzir različite karakteristike zaposlenika i radnih mjesta između sektora, pokazuje kako je prosječna neto plaća po satu rada u javnom sektoru bila za oko 25 posto veća nego u privatnom sektoru. U slučaju poduzeća u državnom vlasništvu prosječna plaća bila je između 17 i 21 posto veća nego u privatnom sektoru, ovisno o promatranoj godini.

Privatni sektor više cijeni visoko obrazovanje

Nejednakost u raspodjeli plaća u privatnom sektoru veća je nego u dva sektora s dominantnim državnim vlasništvom. Također, istraživanje pokazuje da u privatnom sektoru postoji premija na visoko obrazovanje u odnosu na javni sektor, dok je u slučaju poduzeća u državnom vlasništvu prisutna viša razina prosječnih plaća u odnosu na privatni sektor na svim stupnjevima obrazovanja.

Prilagođeni jaz plaća, koji uzima u obzir obrazovnu strukturu, iskustvo i druge karakteristike zaposlenika, pokazuje kako je premija na plaće za rad u javnom sektoru u odnosu na privatni sektor, iznosila oko 10 posto u 2004. godini, da bi do 2008. godine ta premija pala na oko 6 posto te se dodatno smanjila na 5 posto do 2012. godine.

Premija na plaće koju imaju zaposleni u poduzećima u državnom vlasništvu u odnosu na privatni sektor bila je 2004. približno ista kao i u javnom sektoru, oko 10 posto, ali se sporije smanjivala, tako da je 2012. ostala na razini od oko 7 posto.

Tablica D1.3. Prosječna bruto plaća zaposlenika koji su radili svih 12 mjeseci u godini

	Prosječne mjesečna bruto plaća			Stopa promjene	
	2004.	2008.	2012.	2004-2008	2008-2012
Razina plaća					
Javni sektor	6.701	8.494	8.764	26,8%	3,2%
Privatni sektor	5.245	6.716	6.963	28,1%	3,7%
Poduzeća u državnom vlasništvu	6.549	8.295	8.715	26,7%	5,1%
Poduzeća u mješovitom vlasništvu	5.934	8.087	9.352	36,3%	15,7%
Relativna plaća u odnosu na privatni sektor					
Javni sektor	1,278	1,265	1,259	-	-
Poduzeća u državnom vlasništvu	1,249	1,235	1,252	-	-
Poduzeća u mješovitom vlasništvu	1,131	1,204	1,343	-	-

Javni sektor u Hrvatskoj: Manje rade, a bolje plaćeni!

Autor: K. Deković

Analizirajući plaće u javnom i privatnom sektoru, Ekonomski institut Zagreb potvrdio je ono što većina građana misli.

Foto: Hrvoje Jelavic/PIXSELL

Analizirajući plaće u javnom i privatnom sektoru Ekonomski institut Zagreb potvrdio je ono što većina građana misli.

Radnici u javnom sektoru puno su bolje plaćeni, više izostaju s posla i imaju više rukovodećih mjesta od zaposlenih u privatnom sektoru.

Podaci pokazuju da se udio zaposlenih u javnom sektoru smanjio između 2004. i 2008, ali se povećao između 2008. i 2012. Udio zaposlenih u poduzećima u državnom vlasništvu smanjuje se u promatranom periodu, kako zbog privatizacije, tako i zbog restrukturiranja.

"Zaposleni u privatnom sektoru u prosjeku su za više od pet godina mlađi u odnosu na zaposlene u javnom sektoru ili poduzećima u državnom vlasništvu. Udio žena u javnom sektoru veći je od dvije trećine, ali je zato njihov udio među zaposlenima u poduzećima u državnom vlasništvu manji od jedne trećine. Najveći nivo obrazovanja imaju zaposleni u javnom sektoru, gdje je udio zaposlenih sa završenim fakultetom veći od 30 posto, dok je taj udio u privatnom sektoru oko 10 posto", istaknuo je Danijel Nestić sa Ekonomskog instituta u Zagrebu.

Mogu se primjetiti i značajne razlike u visini neto plaća. Prosječna neto plaća po satu rada je u javnom sektoru bila za oko 25 posto veća nego u privatnom sektoru.

U slučaju poduzeća u državnom vlasništvu, prosječna je plaća bila između 17 i 21 posto veća nego u privatnom sektoru, ovisno o promatranj godini.

1 EURO 7,7 KUNA

Dužnici u eurima ne trebaju se bojati sudbine švicarca

Autor: Lidija Kiseljak, Marina Šunjerga

Za razliku od CHF, Hrvatska narodna banka brani tečaj kune u odnosu na euro, posljednji put to je učinila u četvrtak

Foto: Reuters/Pixsell

Slučaj rasta vrijednosti švicarskog franka na noge je digao već godinama glasne protivnike politike središnje banke, a sada se očekuje kako bi glas mogli dignuti i korisnici kredita u eurima. Naime, zbog već dugotrajnijeg slabljenja kune u odnosu na euro povećane su rate i njihovih kredita, doduše ne tako značajno kao korisnicima kredita u švicarskim francima – ni izbliza se ne bi trebali bojati sudbine zaduženih u švicarcima – ali ipak...

Nema skoka na 8 kuna

Da korisnici u eurima ne bi trebali biti u opasnosti umiruju ih i iz Hrvatske narodne banke podsjećajući da, za razliku od švicarskog franka, središnja banka štiti tečaj kune u odnosu na euro deviznim intervencijama na tržištu. Tako se nakon intervencije u četvrtak kroz otkup eura i ubrizgavanje kuna na tržište tečaj stabilizirao na oko 7,6 kuna za euro. Budući da tečaj franka HNB ne brani, na što je upozoravao HNB, problem je donekle riješila Vlada administrativnom mjerom. Pa zato i ukidanje valutne klauzule, o čemu se sve češće govori, odnosno konverzija stambenih kredita u eurima u kune, bila bi udarac za tržište i devizne rezerve. Kako je i sam HNB izračunao, ta bi konverzija koštala 7,8 milijardi eura, a devizne rezerve iznose 12,5 milijardi eura. U HNB-u objašnjavaju da svaka konverzija kredita različita od tržišne zahtijeva plaćanje tečajne razlike, a onda to utječe na smanjenje deviznih rezervi. A smisao deviznih rezervi je da štite tečaj euro-kuna. Kuna slabi već dulje vrijeme prema euru, no to nisu veće oscilacije, a kada se i dogode neke nagle, HNB intervenira. A ionako bi kuna mogla ojačati već sljedeći mjesec za kada je ministar financija Boris Lalovac najavio zaduživanje na europskom tržištu. Zbog toga stručnjaci odbijaju teze koje opet širi jedan krug ekonomista, da bi se euro mogao popeti na razinu od osam kuna, ali i ne vjeruju da će na međunarodnoj sceni utjecaj politike grčke Syrize utjecati na kretanje eura i uopće da će doći do izlaska Grčke iz eurozone.

Skupo zaduživanje

Ipak se očekuje, ističe Željko Lovrinčević, ugledni makroekonomist s Ekonomskog instituta Zagreb, da će Grčka, koja se bori s dugom od 320 milijardi eura koji dostiže 170 posto BDP-a, tražiti međunarodnu konferenciju za otpis dugova.

– Grci su pametno percipirali da im jedino mogu pomoći otpisi dugova izvan zemlje, za razliku od nas koji pripremamo otpise unutar zemlje. Sve što se otpiše jednoj skupini, morat će platiti druga skupina građana Hrvatske – upozorava Lovrinčević koji očekuje da će se zahtjev za otpisom dijela dugova uvući u političku retoriku tijekom ove izborne godine. Osim zahtjeva za otpis dugova, Syriza ne bi trebala raditi veći pritisak na europsku ekonomiju, napominje Lovrinčević ističući da Grci imaju 23 posto viši standard od Hrvata, što dovoljno govori o našem standardu.

Željko Lovrinčević: Grci su pametno percipirali da im jedino mogu pomoći otpisi dugova izvan zemlje
(Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

Tiskanje eura i otkup obveznica od strane Europske središnje banke pokušaj je da se uvjeri svjetski kapital da unatoč niskim stopama rasta Europa ima šansu za jači oporavak, kažu analitičari, jer su kamate ionako poprilično niske i mogu ići samo prema gore.

Stopa kamate na njemački desetogodišnji dug iznosi 0,4 posto, a Francuska, Danska i Češka zadužuju se po cijeni manjoj od 0,5 posto. Problematiczne zemlje poput Španjolske i Italije zadužuju se uz kamatu od oko 1,5 posto, a Hrvatska od 3,5 posto. Percepcija rizika Hrvatske ono je što utječe i na tečaj stranih valuta pa se zbog toga, unatoč tiskanju novca, ne očekuje pad tečaja eura u odnosu na kunu.

Odlazi začetnik kredita u CHF

Kako je priopćeno iz Erste banke, dugogodišnji čelnik te banke Petar Radaković povlači se u svibnju s istekom mandata u mirovinu. Ta je banka inače prva uvela kredite u švicarskim francima i, dok su se mnoge tada protivile toj politici, zbog konkurencije neke su i same uvele te kredite. Inače, Narodne novine jučer su objavile izmjene Zakona o potrošačkom kreditiranju kojima je Vlada zamrzнула tečaj švicarskog franka za kredite na 6,39 kuna.

OTVORENO

'Ljude Vlada bankarskom politikom gurnula u glib - treba ih izvući'

Siromaštvo je jedino što u Hrvatskoj raste posljednjih godina. Tečajni udar na korisnike kredita u švicarskim francima samo je posljednji u nizu udara koji sve više građana gura u zonu egzistencijalne ugroženosti.

Može li se i kako dalje, pitanje je na koje su uredniku emisije HRT-a Otvoreno Domagoja Novokmeta odgovore dali dr. sc. Maruška Vizek s Ekonomskog instituta u Zagrebu, prof. dr. sc. Nino Žganec s Pravnog fakulteta u Zagrebu i predsjednik Hrvatske mreže protiv siromaštva te ekonomist Velimir Šonje.

Siromaštvo ima jako puno lica. Puno je različitih primjera, vrlo različite situacije. Nemamo podatke koliko je ljudi u Hrvatskoj ekstremno siromašno. Imamo podatak da je 20% stanovništva izloženo riziku od siromaštva. Koliko je od njih ekstremno siromašno - ne zna se. Ljudi su zaista u očaju, ima sve više ljudi koji gube krov nad glavom, sve više gladnih ljudi. Rizik siromaštva je kad imate manje od 1909 kuna po članu domaćinstva. Ljude koje je Vlada svojom bankarskom politikom gurnula u glib treba sada izvući, rekao je Žganec.

Ne bavim se siromaštvom. Mogli smo na vrijeme znati da su ti krediti opasni. Iz više razloga se dogodilo da su građani ulazili u takve poslove i sada plaćaju cijenu. Smatram da regulator doista nije učinio dovoljno kako bi zaštitio potrošače od rizičnih financijskih proizvoda. Slabije smo financijski pismeni od prosjeka OECD-a - od 18 istraživanih zemalja mi se nalazimo na 14 mjestu. To se vidi u stavu koji građani imaju - da je kupnja nekretnine najbolji vid štednje. Tečaj je prilično složen pojam, studenti ekonomije teško uče o tome na fakultetu pa je razumljivo da je to građanima teže shvatljiv pojam. Međutim, to ih ne oslobađa od dijela njihove odgovornosti, rekla je Vizek.

S naknadnom pameću lako je govoriti o odgovornosti regulatora. Tečaj švicarskog franka je bilo gotovo nemoguće predvidjeti u zadnjih pet godina. Zadnje desetljeće je Hrvatska živjela u balonu raspoloživosti novca. Država je bila pokretač jednog osjećaja da novca ima u izobilju. Privatni sektor je vidjevši što se događa onda to i slijedio. Banke su nudile, ljudi su uzimali kredite. Imate veliku raspravu oko odgovornosti guvernera Vujčića. On zaista jest upozoravao. Je li netko trebao zabraniti takve kredite, npr. tadašnja Vlada. S naknadnom pameću odgovor je da. Tada su to bili jeftini krediti s niskom kamatom, je li tada trebalo to zabraniti? Takva bi Vlada vjerojatno tada propala, rekao je Šonje.

ALARMANTNI PODACI

NESTALO VIŠE OD 60 TISUĆA RADNIKA! U zadnjih 365 dana u Hrvatskoj se drastično se smanjio broj...

Autor: Kristina Turčin

Istovremeno pada i zaposlenost i nezaposlenost, a takav trend potpuno je nelogičan, kažu stručnjaci

Davor Pongračić/CROPIX

Više od 60.000 ljudi u posljednjih godinu dana nestalo je s popisa aktivnih osoba, odnosno onih koji rade ili traže posao: od travnja 2014. godine naovamo u Hrvatskoj istovremeno pada i zaposlenost i nezaposlenost. Takav trend, upozoravaju stručnjaci, potpuno je nelogičan, jer kada pada zaposlenost obično raste broj prijavljenih na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje i obrnuto.

Ovakvo istovremeno smanjenje broja radnika i prijavljenih na burzi te nestanak tolikog broja ljudi iz svijeta aktivnosti, upozoravaju stručnjaci, obično ukazuje samo na jedno - sve veće iseljavanje radnoaktivnog stanovništva iz Hrvatske.

Zakonske odredbe

Prema podacima koje je u Mjesečnom statističkom izvješću objavio Državni zavod za statistiku, od studenoga 2013. do studenoga 2014. ukupni broj zaposlenih u pravnim osobama pao je za 18.000. Pribroje li im se i obrtnici, poljoprivrednici i samostalne djelatnosti, broj se penje na 25.000. Broj nezaposlenih, točnije registriranih pri HZZ-u, pao je za čak 44.000!

- Takav pad broja registriranih na burzi budio bi ozbiljan optimizam kad bi glavni razlog njihova odlaska bio zapošljavanje. Međutim, analiza pokazuje da je ovakvo smanjenje osoba u evidenciji HZZ-a prije svega posljedica strožih zakonskih odredbi o obavezama registriranih osoba, čije nepoštivanje dovodi do brisanja, a ne novog zapošljavanja - kaže dr. Iva Tomić s Ekonomskog instituta.

Zakonske su odredbe postrožene od prošle godine, a njihova striktna primjena započela je u ožujku i travnju, baš u vrijeme kad je i broj nezaposlenih počeo padati. Lani je, kaže dr. Tomić, novog zapošljavanja bilo jako malo, a među umirovljenjima nije došlo ni do kakvog pada ili stagnacije - ne računajući stjecanje prava na obiteljsku mirovinu, oko 3000 osoba mjesečno lani je odlazilo u penziju. Stoga je u prosincu 2014., ističe dr. Tomić, odnos radnika i umirovljenika bio najnepovoljniji ikad: na jednog umirovljenika dolazio je tek 1,14 radnika.

Ukupni broj izbrisanih iz evidencije HZZ-a - dakle, onih koji su uklonjeni iz evidencije iz bilo kojeg razloga osim pronalaska posla - u 2014. godini bio je za petinu veći nego godinu dana ranije. A krajnje iznenađujući rast zabilježen je među osobama koje su se same odjavile s burze, iako nisu našle posao, nisu nastavile s redovnim školovanjem, nisu otišle na porodiljni dopust, u mirovinu ili u zatvor niti su prekršile neku zakonsku obvezu, poput redovnog javljanja, koja je preduvjet da bi ostali registrirani na HZZ-u. U 2014. broj takvih osoba u odnosu na godinu dana ranije narastao je za više od četiri puta: svojevrijem se s burze odjavilo 25.892, dok ih je godinu dana ranije to učinilo tek nešto više od 6000.

Legalni posao

Za takvu odluku, objašnjavaju nam sugovornici u HZZ-u, preduvjet je da su se ljudi snašli na neki drugi način: neki, koji na crno dobiju ozbiljniji posao, objave se kako ne bi bili izbrisani po sili Zakona jer neće biti u mogućnosti prihvatiti eventualno ponuđeni legalni posao. Naime, kad burza sama nekoga izbriše zbog neprihvatanja posla ili nekog drugog razloga, ta se osoba sljedećih šest mjeseci ne može prijaviti na burzu.

No, kažu upućeni, najčešći je razlog pronalazak posla u inozemstvu. A takvu je mogućnost uvelike povećao ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Očekivano je da su najveći interes pokazali upravo oni s burze, odnosno osobe koje već neko vrijeme u Hrvatskoj ne mogu pronaći posao.

- Radi se o doista ogromnom skoku broja ljudi koji su se sami odjavili. Pretpostavka je da se jedan dio ljudi odjavio jer su otišli u inozemstvo - potvrđuje dr. Tomić.

Koliko ljudi napušta Hrvatsku može se samo procjenjivati. Službeni podaci DZS-a, kažu stručnjaci, nisu čak ni okvirni: baziraju se isključivo na podacima dobivenima iz MUP-a, koji pak bilježi samo osobe koje su se došle službeno odjaviti. Većina pak onih koji odu ne objave svoje prebivalište u Hrvatskoj, barem ne odmah.

Njemačka statistika

Indikativno je da je, prema podacima MUP-a, u 2013. u Njemačku odselilo tek nešto više od 2000 ljudi iz Hrvatske, dok njemačke statistike pokazuju da im je stiglo gotovo 25.000 Hrvata.

- Točan broj nemamo. No postojeći podaci, kao i naše svakodnevno iskustvo, pokazuje da sve veći broj ljudi odlazi - kaže dr. Tomić.

"Banke nisu špekulirale": Evo zašto Jakovčević i Lovrinović nisu u pravu

Autor: M. Repecki

Foto: Hina

Profesori s Ekonomskog fakulteta Ivan Lovrinović i Drago Jakovčević izazvali su burnu reakciju stručne javnosti tvrdnjama da su se banke "rizičnim" špekulacijama, putem valutnih swap ugovora štitile od nepovoljnih kretanja tečaja.

Za pojašnjenje swap ugovora i njihove uloge obratili smo se dr. sc. Marini Tkalec sa Ekonomskog instituta u Zagrebu.

Banke su, kako pojašnjava dr. Tkalec, u valutnom riziku kao i dužnici, te su se korištenjem swap ugovora zapravo zaštitile, a ne špekulirale, kako se to sada tvrdi.

Banke su se swap ugovorima štitile od valutnog rizika

"Kreditu u stranoj valuti ne generiraju valutni rizik onda kada je ili tečaj fiksiran (ili barem stabilan kao što je to slučaj s HRK/EUR) ili kada dužnik ima prihode u stranoj valuti (recimo kada poduzeće izvozi u Švicarsku ili kada dužnik prima švicarsku mirovinu ili plaću.)

Nadalje, treba naglasiti da u Hrvatskoj nisu samo kućanstva i manjim dijelom poduzeća izložena valutnom riziku, nego su to i domaće banke. Drugim riječima, s obzirom na to da tečaj HRK/CHF nije branjen od strane središnje banke, i jedni i drugi imaju valutni rizik. Za dužnika je nepovoljno jačanje franka, a povoljno njegovo slabljenje.

Taj valutni rizik se može hedgirati (od engl. hedge=živica, značenje je obrana/zaštita, a ne špekulacija kako se u posljednje vrijeme pogrešno tumači), a ukoliko ste banka onda ga i morate hedgirati. Upravo zato da ne biste mogli špekulirati na kretanju tečaja, bez obzira na to biste li zaradili ili izgubili.

Naše su banke dakle morale hedgirati taj valutni rizik upravo zato što su plasirale kredite vezane za HRK/CHF.", pojašnjava Tkalec.

Banke imaju više načina da se zaštite od tečajnih rizika, a jedan od načina su i devizni swap ugovori (FX swap).

"Što se izvora hedginga tiče, domaće banke su franke mogle refinancirati na više načina. Taj se problem rješava depozitima u francima (kojih je bilo malo), međubankarskim depozitima (za koje nemam podatke, ali

pretpostavljam da ih je bilo malo), izdavanjem obveznica u francima (njih vjerojatno nije niti bilo u domaćim bankama) te financijskim izvedenicama, konkretno FX swapovima (što je zasigurno bio dominantni način hediranja). FX swapove su domaće banke po svemu sudeći radile sa svojim bankama majkama, pretpostavljam u najvećoj mjeri austrijskim bankama.", pojašnjava dr. Tkalec.

Radi se zapravo o ugovoru kojim dvije strane razmijene određenu količinu valuta po određenom tečaju na određeno vrijeme, čime se štite od rizika.

"Možemo zamisliti da je banka "HR" s bankom "AU" dogovorila FX swap u kojem u prvoj nozi swapa banka "HR" prodaje banci "AU" X novčanih jedinica u zamjenu za Y franaka te u drugoj nozi obrnuto po unaprijed utvrđenom tečaju nakon isteka točno određenog vremena (uglavnom se radi o kraćim razdobljima). Na taj način je banka "HR" zaključala tečaj po kojem će nakon isteka ugovora kupiti nazad eure, odnosno prodati franke. Ako uzmemo u obzir situaciju u kojoj franak jača, "HR" banka kroz FX swap zapravo gubi jer je dužna vratiti franke banci "AU" u drugoj nozi swapa (kada franak slabi ona zarađuje na FX swapu). Ipak tu razliku banka nadoknađuje ukoliko je te franke dalje plasirala kroz kredite s valutnom klauzulom. Na taj način je pozicija valutno neutralna i možemo reci da je hedge uspio.", kaže dr. Tkalec.

Efekt je nula: Ako franak jača banka zarađuje na kreditima i gubi na swapu, i obrnuto

Logika je sljedeća, ukoliko franak jača, banka zarađuje na kreditima, a gubi na FX swapu, a ukoliko franak slabi, ona gubi na kreditima, a zarađuje na FX swapu. Tako je ona hedgirala valutni rizik i neto efekt bi trebao biti nula ili blizu nula.

"Gotovo na isti način su radile i austrijske banke sa švicarskim bankama jer su i one morale hedgirati valutne rizike. Teza koja se u zadnje vrijeme povlači po medijskom prostoru i po kojoj se tvrdi da su banke majke zarađivale ekstraprofite stoji jedino pod pretpostavkom da te iste banke nisu hedgirale svoje long pozicije u franku, odnosno da su špekulirale na tečaju. Podaci austrijske središnje banke upućuju na suprotno.", kaže dr. Tkalec.

U ovoj priči gube i banke i dužnici, potreban je dijalog između svih strana

Ostaju dva velika problema u cijeloj priči.

Banke su se hedgirale od valutnog rizika, ali kućanstva i poduzeća nisu i zbog toga su ona u nepovoljnijem položaju. Naše financijsko tržište je plitko i zaista fizička osoba nema mogućnosti, a niti obvezu zaštititi se od valutnog rizika, upozorava dr. Tkalec.

Nadalje, banke su propustile ponuditi zaštitu od valutnog rizika građanima i time su se dovele do gomilanja poprilično velikih kreditnih rizika. Odnosno, upravo zbog toga što dužnici nisu bili zaštićeni od kretanja HRK/CHF tečaja, bankama je sada porastao kreditni rizik koji se manifestira porastom loših kredita.

S druge strane, treba imati na umu da krediti u švicarcima najvjerojatnije ne bi bili povoljniji da su se prodavali uz hedge i vjerojatno ne bi niti bilo značajnije potražnje za njima, smatra dr. Tkalec.

"Dakle, po meni u ovoj priči potencijalno gube i jedni i drugi ukoliko dođe do eskalacije nemogućnosti vraćanja kredita. Banke su valutni rizik zaista prebacile na krajnjeg korisnika, ali to bi im se moglo vratiti kroz kreditni rizik i porast neotplativih kredita. Zato banke i imaju inicijativu riješiti probleme i treba dozvoliti otvaranje tog dijaloga između banaka i dužnika, uz nadzor dežurnog regulatora", zaključuje dr. Tkalec.

PROGNOZA EKONOMSKOG INSTITUTA

Konačno rast BDP-a, osim ako ga ne ugrozi predizborna godina

Očekuje se da će ove godine negativan doprinos osobne potrošnje rastu biti zaustavljen učincima promjena u porezu na dohodak, koje su stupile na snagu 1. siječnja, iako će razduživanje, nisko povjerenje potrošača i visoka nezaposlenost i dalje djelovati u suprotnom smjeru, navodi se u prognozi.

Blagi rast investicija u trećem tromjesečju prošle godine te znači oporavka industrijske proizvodnje nagovještavaju da bi tijekom ove godine, pod pretpostavkom ostvarenja planiranih investicija i uspješnijeg povlačenja sredstava iz fondova EU-a, moglo doći do zaokreta od negativnog u pozitivan trend i daljnjeg jačanja pozitivnog trenda tijekom 2016.

Očekuje se nastavak trendova rasta izvoza i uvoza, ali uz izvjesno usporavanje. Također se očekuje kontinuirano smanjenje državne potrošnje. Prognozirani blagi oporavak opće gospodarske aktivnosti u ovoj, i nešto jači u sljedećoj godini, bit će popraćen smanjenjem stope nezaposlenosti i udjela proračunskog deficita u BDP-u, premda će poboljšanja ipak biti vrlo skromna.

Neizvjesnosti oko ostvarenja prognoza tiču se ponajprije parlamentarnih izbora krajem ove godine i njihovog utjecaja na ekonomsku politiku, što će djelomično ovisiti i o dinamici odnosa Vlade i novoizabrane Predsjednice. Kratkoročni i srednjoročni rast gospodarstva ovisit će ponajprije o strategiji Vlade u pogledu provedbe potrebnih reformi općenito, a posebno onih usmjerenih prema fiskalnoj konsolidaciji u okviru EDP-a, u čemu će biti značajno i stajalište Europske komisije.

2015. će biti godina gospodarskog oporavka, osim ako ga Vlada ne sabotira zbog izbora

Autor: P. V.

Foto: FAH, Index

Hrvatska ove godine konačno ima šansu izaći iz recesije. Osim ako se parlamentarni izbori pokažu kao prevelika prepreka za odgovorno upravljanje državom.

To je otprilike sažetak prognoze Ekonomskog instituta u Zagrebu (EIZ), koji predviđa da će hrvatski BDP u 2015. rasti za 0,2 posto, a u 2016. za 0,9 posto, prognozira Ekonomski institut u Zagrebu. Prema prognozama EIZ-a, u 2014. je hrvatski BDP pao za 0,6 posto.

Ovo bi tako mogla biti godina u kojoj će napokon započeti oporavak hrvatskog gospodarstva. Pozitivan utjecaj na osobnu potrošnju trebale bi imati i promjene u porezu na dohodak koje su stupile na snagu 1. siječnja, iako će, tvrde iz EIZ-a, razduživanje, nisko povjerenje potrošača i visoka nezaposlenost i dalje djelovati u suprotnom smjeru.

Pokrenuta industrijska proizvodnja

Oporavku će pogodovati jačanje industrijske aktivnosti, koja je snažno porasla početkom prošle godine, nakon čega je uslijedio pad, da bi u zadnjem tromjesečju opet došlo do rasta. Prema podacima za prvih 11 mjeseci prošle godine, kumulativna industrijska proizvodnja bila je veća nego u istom razdoblju 2013. pa bi 2014. mogla biti prva godina nakon početka recesije u kojoj je zabilježen pozitivan rast industrijske proizvodnje, tvrdi EIZ.

Važan faktor u gospodarskom oporavku Hrvatske je i turistička sezona koja se prošle godine prema podacima o broju noćenja i bilanci plaćanja pokazala uspješnom. Istovremeno su smanjeni broj nezaposlenih i stopa nezaposlenosti, ali zabrinjava podatak da se to smanjenje nije pretočilo u povećanje broja zaposlenih tako da je u studenom omjer broja zaposlenih i broja umirovljenika pao na rekordno nisku razinu.

Nezaposlenost će padati, ali vrlo sporo

"Blagi rast investicija u trećem tromjesečju prošle godine te znaci oporavka industrijske proizvodnje nagovještavaju da bi tijekom ove godine, pod pretpostavkom ostvarenja planiranih investicija i uspješnijeg povlačenja sredstava iz fondova EU-a, moglo doći do zaokreta od negativnog u pozitivan trend i daljnjeg jačanja pozitivnog trenda tijekom 2016", tvrdi EIZ.

Očekuju se i daljnji rast izvoza, iako usporen, ali i kontinuirano smanjenje državne potrošnje. Predviđeni oporavak trebao bi biti praćen smanjenjem stope nezaposlenosti i proračunskog deficita premda će poboljšanja, tvrde iz EIZ-a, biti vrlo skromna.

Izbori prijetnja oporavku

"Neizvjesnosti oko ostvarenja prognoza tiču se ponajprije parlamentarnih izbora krajem ove godine i njihovog utjecaja na ekonomsku politiku, što će djelomično ovisiti i o dinamici odnosa Vlade i novoizabrane predsjednice. Kratkoročni i srednjoročni rast gospodarstva ovisit će ponajprije o strategiji Vlade u pogledu provedbe potrebnih reformi općenito, a posebno onih usmjerenih prema fiskalnoj konsolidaciji u okviru EDP-a, u čemu će biti značajno i stajalište Europske komisije", prognozira EIZ.

Parlamentarni izbori koji će se vjerojatno održati krajem godine bi, smatra EIZ, mogli utjecati na spremnost Vlade da provede značajnije reforme. "Kako u predizborno vrijeme obično postoji tendencija smanjenja fiskalne discipline, opseg i razmjeri konsolidacije u ovoj godini ostaju neizvjesni", poručuje EIZ.

Ekonomski institut očekuje rast BDP-a od 0,2 posto u 2015.

Autor: Poslovni.hr/Hina

Također se očekuje kontinuirano smanjenje državne potrošnje.

Arhivska fotografija: Boris Ščitar/Pixsell

Ekonomski institut, Zagreb očekuje rast BDP-a od 0,2 posto u 2015. i 0,9 posto u 2016. godini. Sadašnja procjena pada BDP-a za 0,6 posto u 2014. i blagog rasta u 2015. ne razlikuje se od ranijih prognoza. Očekuje se da će ove godine negativan doprinos osobne potrošnje rasti biti zaustavljen učincima promjena u porezu na dohodak, koje su stupile na snagu 1. siječnja, iako će razduživanje, nisko povjerenje potrošača i visoka nezaposlenost i dalje djelovati u suprotnom smjeru.

Blagi rast investicija u trećem tromjesečju prošle godine te znači oporavka industrijske proizvodnje nagovještavaju da bi tijekom ove godine, pod pretpostavkom ostvarenja planiranih investicija i uspješnijeg povlačenja sredstava iz fondova EU-a, moglo doći do zaokreta od negativnog u pozitivan trend i daljnjeg jačanja pozitivnog trenda tijekom 2016. Očekuje se nastavak trendova rasta izvoza i uvoza, ali uz izvjesno usporavanje.

Također se očekuje kontinuirano smanjenje državne potrošnje. Prognozirani blagi oporavak opće gospodarske aktivnosti u ovoj, i nešto jači u sljedećoj godini, bit će popraćen smanjenjem stope nezaposlenosti i udjela proračunskog deficita u BDP-u, premda će poboljšanja ipak biti vrlo skromna. Neizvjesnosti oko ostvarenja prognoza tiču se ponajprije parlamentarnih izbora krajem ove godine i njihovog utjecaja na ekonomsku politiku, što će djelomično ovisiti i o dinamici odnosa Vlade i novoizabrane Predsjednice. Kratkoročni i srednjoročni rast gospodarstva ovisit će ponajprije o strategiji Vlade u pogledu provedbe potrebnih reformi općenito, a posebno onih usmjerenih prema fiskalnoj konsolidaciji u okviru EDP-a, u čemu će biti značajno i stajalište Europske komisije.

Prema službenim podacima, BDP je u trećem tromjesečju 2014. bio 0,5 posto manji nego u isto vrijeme 2013. Iako se procjenjuje da je u zadnjem tromjesečju BDP padao nešto sporije, to usporende pada najvjerojatnije nije bilo dovoljno da promijeni procijenjenu stopu rasta za cijelu godinu od -0,6 posto.

Mjesečni pokazatelji za posljednje tromjesečje prošle godine pokazuju da se makroekonomski trendovi nisu značajnije promijenili pa će na oporavak trebati još pričekati. Nakon snažnijeg rasta industrijske aktivnosti početkom prošle godine, nakon koje je uslijedio pad, a zatim i stagnacija sredinom godine, u trećem je tromjesečju došlo do ponovnog rasta. Prema podacima za prvih jedanaest mjeseci, kumulativna je industrijska proizvodnja bila veća nego u istom razdoblju 2013. pa bi 2014. mogla biti prva godina nakon početka recesije u kojoj je zabilježen pozitivan rast industrijske proizvodnje.

Posljednji podaci pokazuju da je u trećem tromjesečju zaustavljen i negativan trend građevinske aktivnosti. Sudeći prema podacima o broju noćenja i bilanci plaćanja, turistička se sezona pokazala uspješnom. Obujam trgovine na malo ostao je tijekom 2014. gotovo nepromijenjen. Broj nezaposlenih i stopa nezaposlenosti su smanjeni, ali to se nije pretočilo u povećanje broja zaposlenih i stope zaposlenosti, tako da je u studenom omjer broja zaposlenih i broja umirovljenika pao na rekordno nisku razinu.

Sezonski prilagođeni podaci pokazuju da je blagi rast osobne potrošnje, zabilježen u prvom polugodištu, gotovo potpuno poništen padom u trećem tromjesečju. Glavni je čimbenik tog negativnog kretanja pad dohodaka kućanstava zbog smanjenja zaposlenosti. Uslijed nastavka razduživanja kućanstava, povjerenje potrošača je i dalje nisko. U takvim uvjetima, do većeg smanjenja osobne potrošnje nije došlo samo zbog pada opće razine cijena. Nakon rasta u prva tri tromjesečja 2014., državna je potrošnja u trećem tromjesečju stagnirala. Stagnacija je vjerojatno bila samo privremena pa se čini izvjesnim da je u posljednjem tromjesečju došlo do daljnjeg smanjenja državne potrošnje. Kod investicija je nakon izraženog pada tijekom prvog polugodišta, u trećem tromjesečju došlo do blagog rasta u odnosu na prethodno tromjesečje, što može biti znak da je negativan trend zaustavljen. Slabu investicijsku aktivnost treba pripisati ponajprije podbačaju planiranih investicija javnog sektora, ali i nemogućnosti jačanja privatnih investicija u uvjetima razduživanja i neizvjesnosti. Izvoz i uvoz u prvom su polugodištu zabilježili neočekivano visoke stope rasta, prvenstveno zbog učinka promjena u metodologiji prikupljanja statističkih podataka po ulasku u EU, ali je u trećem tromjesečju taj učinak iščeznuo, a stope rasta vratile su se na umjerene pozitivne veličine.

Prognoza stope rasta BDP-a nije promijenjena u odnosu na onu od prije tri mjeseca. Prognošičari Ekonomskog instituta, Zagreb smatraju da trendovi ključnih indikatora iz druge polovine 2014. daju nagovijestiti da će ove godine doći do blagog oporavka gospodarstva. Očekuje se, međutim, stopa rasta od svega 0,2 posto. Prognoza se temelji na očekivanjima da će promjene u porezu na dohodak koje su stupile na snagu 1. siječnja zaustaviti pad osobne potrošnje; da će uslijed znakova blagog oporavka i povlačenja većeg iznosa sredstava iz fondova EU-a doći do promjene trenda investicija iz negativnog u pozitivan; da će se trend rasta izvoza, iako usporen, nastaviti; te da nastavak pada državne potrošnje neće biti dovoljno velik da poništi rast ostalih komponenti BDP-a. Očekuje se također da će ovi trendovi ojačati u 2016. godini, za koju je prognozirani rast od 0,9 posto.

Nekoliko je čimbenika neizvjesnosti, koji mogu utjecati na ostvarenje prognoza. Parlamentarni izbori krajem ove godine ili početkom sljedeće mogli bi utjecati na spremnost Vlade na provedbu značajnijih reformi, posebno onih usmjerenih prema fiskalnoj konsolidaciji. Također, ostaje vidjeti koliki će utjecaj imati novoizabrana Predsjednica, koja je najavila pritisak na Vladu da učini odlučnije reformske poteze. Kako u predizborno vrijeme obično postoji tendencija smanjenja fiskalne discipline, opseg i razmjeri konsolidacije u ovoj godini ostaju neizvjesni. Ta se neizvjesnost, zbog velikog udjela države u gospodarstvu, prenosi i na neizvjesnost u pogledu opće gospodarske aktivnosti i konačno stope rasta BDP-a. Dodatni politički čimbenik jest i stajalište Europske komisije o naporima Vlade prema fiskalnoj konsolidaciji u okviru EDP-a. Konačno, među političkim je čimbenicima i prošlotjedna odluka Vlade da na probleme dijela stanovništva s kreditima u švicarskim francima odgovori odlukom o fiksiranju tečaja HRK/CHF za te kredite na rok od godinu dana. Time je kratkoročno smanjena neizvjesnost za one pogođene jačanjem franka, ali ostaje pitanje koliko takva odluka, s obzirom na to da je Vlada njenim donošenjem pokazala spremnost na selektivan tretman, doprinosi neizvjesnosti u širem smislu i dužem roku.

Raspolovljena Hrvatska Milanovićeva socijalna država, ali samo za javni sektor

Podaci iz analize Danijela Nestića sugeriraju naručitelju, ministru financija Lalovcu, da treba povući radikalne rezove u javnom sektoru

Ne sjećam se kad je Hrvatska bila raspolovljena po toliko mnogo šavova kao što je ovih dana. Razvojno je podijeljena na sjeverozapad i jugoistok, politički između HDZ-a i SDP-a, 'borački' između branitelja i onih koji to nisu (bili), pravovjerno na domoljube i jugonostalgičare, kreditno na dužnike u eurima i švicarcima, pritajenije na štediša i dužnike, socijalno na bogate i siromašne, radno na zaposlene i nezaposlene, sportski na Dinamo i Hajduk... Nova analiza plaća u javnom i privatnom sektoru potvrđuje još jednu dramatičnu podjelu – na one koji rade za državu i one koji rade za privatne poslodavce. Iako ta posljednja podjela nije od jučer, aktualno istraživanje Ekonomskog instituta koje je vodio **Danijel Nestić** pokazuje da se ta razlika u recesiji još zaoštrava. Ukratko, u privatnom sektoru radi se više, boluje se manje, zaposlenici su mlađi (pet

godina), imaju znatno kraći staž kod poslodavca i manje voditelja. Uza sve to privatnici svoje zaposlenike plaćaju čak 25 posto manje od javnog sektora. U prvi mah moglo bi se reći da je u privatnom sektoru na djelu beskrupulozni kapitalizam, no upravo privatni sektor grca zbog poreznih nameta koji javnom sektoru omogućavaju lagodniji i bolji život, i to sa sindikalnom zaštitom za zaposlenike kao za ličke medvjede. Zato je u pet promatranih recesijskih godina, od 2008. do 2013., privatni sektor smanjio broj zaposlenih za sto tisuća, državna poduzeća za još 74 tisuće (dio toga u međuvremenu je privatiziran, pa je privatni minus još veći), a javni sektor u to je vrijeme nabujao za novih devet tisuća zaposlenih. Tako zaista ispada da je Hrvatska socijalna država. Ali samo za onu polovinu radne nacije koja je prikopčana na državne jaste. Mi ostali na nemilosrdnom smo tržištu.

FRANAK ĆEMO RIJEŠITI, NO ŠTO ĆEMO S VEC

Eurizacija, istočni grijeh hrvatske ekonomske politike

Ako tečaj kune prema euru krene u krivom smjeru, može se očekivati ekonomska paraliza i društveni kaos. Trebamo početi razgovarati kako deeurizirati zemlju. Piše Maruška Vizek

smann proziva njega i venezuelansku ekonomsku elitu za ekonomsko stanje u zemlji, rođen je u Venezueli te je dvije godine bio ministar u venezuelanskoj vladi. Imajući mnogobrojne prilike osobno svjedočiti apsurdnosti situacije u kojoj ni država, ni građani, ni poduzeća ne mogu novac posuditi u vlastitoj valuti, bilo u zemlji ili u inozemstvu, ovaj ekonomist ju naziva istočnim grijehom, želeći valjda na takav način naglasiti duboku neprirodnost takve situacije za bilo koju državu. Neprirodnost možda i nije atribut koji u potpunosti dočarava problem jer država koja ne može koristiti vlastitu valutu nema funkcionalni četvrti stup vlasti - monetarnu vlast - koja postoji baš zato da bi upravljala nacionalnom valutom. Iz ekonomske perspektive, država bez potpuno funkcionalne valute je krnja i istinski zaknuta država.

Strah i nepovjerenje

I dok se istočni grijeh u kršćanstvu s lakoćom eliminira činom krštenja, na našu žalost ne postoji sveta vodiča koja bi isprala ekonomski istočni grijeh. Jer istočni grijeh je i hrvatski ekonomski grijeh. Češće ga nazivamo eurizacijom, čime sugeriramo da umjesto kune dominantno koristimo jednu drugu valutu - euro. Eurizacija ima više pojavnih oblika. Izražavanje cijena nekretnina, automobila i najamnina u eurima umjesto u kunama jedan je oblik eurizacije. Štednja u eurima ili nekoj dru-

goj stranoj valuti umjesto u kunama je drugi, a davanje kredita uz valutnu klauzulu treći. Kada god kao obračunsku jedinicu, za plaćanja ili za iskazivanja monetarne vrijednosti koristimo stranu umjesto domaće valute, mi stvaramo eurizaciju. Eurizaciju stvaramo zbog straha i nepovjerenja. Straha da će makroekonomske nestabilnosti nagristi vrijednost naše štednje i imovine te zbog nepovjerenja u vlastitu valutu, monetarnu vlast, a onda posredno i u sve državne institucije. Korištenje valutne klauzule vezane za kretanje švicarskog franka također je oblik eurizacije, premda bi u tom slučaju primjerenije bilo umjesto eurizacije koristiti pojam frankizacije. Frankizacija je fenomen neraskidivo povezan s istočnim grijehom, odnosno eurizacijom. Naime, teško je zamislivo da bi krediti s valutnom klauzulom u švicarskom franku ikada bili prihvatljiviji potrošačima koji su navikli i štedjeti i podizati kredite isključivo u domaćoj valuti. No budući da su naši građani, kao uostalom i građani drugih zemalja srednje i istočne Europe, zbog prisustva eurizacije bili naviknuti da dugoročne kredite uglavnom mogu dobiti samo uz eursku valutnu klauzulu, nepovjerenje prema ovoj inovaciji zvanjao kao kredit s valutnom klauzulom vezanom za švicarski frank bilo je lako slomiti. Dakako, činjenica da su ti krediti bili značajno povoljniji od eurskih kredita pridonijela je da se s lako-

ČIM PROBLEMEMOM - EURSKOM KLAUZULOM?

ćom eliminiira svaka eventualna skeptičnost prema novom kreditnom proizvodu.

Ujedinjeni u eurizaciji

Ekonomisti su brzo uočili da se istočni grijeh javlja u zemljama u razvoju koje su u prošlosti prolazile kroz razdoblja hiperinflacije i deprecijacije tečaja domaće valute. Budući da je zbog visoke inflacije štednja u domaćoj valuti gubila vrijednost, kako bi sačuvali njezinu vrijednost, i građani i poduzeća u zemljama pogođenim hiperinflacijama počeli su štedjeti u stranoj valuti. Što im je strana valuta bila dostupnija, to je prijelaz s domaće na stranu valutu bio jednostavniji i jeftiniji. Čitateljima koji se sjećaju osamdesetih godina prošlog stoljeća moj je opis zasigurno vrlo poznat. Ekonomska situacija u bivšoj Jugoslaviji bila je savršeno prikladna za inkubaciju istočnog grijeha; razdoblja hiperinflacije praćena deprecijacijom tečaja dinara bila su učestala te ih je pratila obilata ponuda strane valute, bilo od turističkih prihoda, bilo od doznaka koje je su kući slali gastarbajteri. Ne treba stoga čuditi što su sve zemlje bivše Jugoslavije duboko ogrezle u istočnom grijehu i što se ubrajaju u zemlje s najvišom razinom eurizacije na svijetu. Premda su bivše republike razvrgle jugoslavenski brak s namjerom da započnu novi život kao suverene države, do dandanas ih čvrsto veže naslijeđe zajedničke monetarne prošlosti. One, kada je eurizacija u pitanju, kao da i dalje žive u istoj državi. Iznimka od ovog pravila je Crna Gora koja je jednostrano usvojila euro, te Slovenija koja je baš zbog tereta tog monetarnog naslijeđa bila prva nova zemlja članica Europske unije koja usvojila euro. Svjesni ekonomskih i društvenih rizika eurizacije, kao i činjenice da je uvođenje eura najjednostavniji i najelegantniji način da se ona eliminiira, Slovenci su euro uveli praktički po hitnom postupku, ne gubeći niti jedan jedini dan.

Inkubiranje problema

Zašto je bitno pažljivo objasniti povijesno-ekonomski kontekst u kojem se inkubirao problem kredita u švicarskim francima? Zato što tek tada možete razumjeti da se u ovoj priči ne isplati upirati prst u jednog krivca jer su za ovu situaciju krivi svi pomalo, neki malo manje, neki malo više. I građani koji su ulazili u ugovorne odnose bez razumijevanja posljedica tog čina i koji svojim izborom valute u kojoj štede otežavaju bankama da kredite odobravaju u kumama. I monetarna vlast koja je pasivno promatrala kako eurizacija eskalira i kako banke plasiraju rizične kreditne proizvode. I banke koje su, za razliku od građana, trebale biti svjesne rizičnosti kredi-

ta u švicarskim francima, ali i država koja nije napravila apsolutno ništa da financijski opismeni građane koji i dalje - usprkos krizi na nekretninskom tržištu - smatraju da su nekretnine najbolji oblik ulaganja. Svi sudionici ove priče determinirani su povijesnim kontekstom koji uvjetuje njihova ponašanja. No dok se ponašanje građana, pa možda čak i banaka, može opravdati uronjenošću u povijesni determinizam, regulator i nositelji ekonomskih politika trebali bi imati sposobnost problem sagledati iz priče perspektive i lišeni subjektivnosti povijesnog konteksta donositi odluke, koje s jedne strane povećavaju budućeg blagostanje države, a s druge minimiziraju sve rizike, čak i ako je vjerojatnost za njihovu manifestaciju vrlo mala. Oni su u ovom slučaju takve odluke propustili donijeti.

Međutim, postoji i drugi razlog za ovu lekciju iz povijesti i ekonomije. Ona služi kao upozorenje da rješavanje problema frankizacije mi ne adresiramo temeljni problem - eurizaciju. A vidjeli smo da taj problem nije samo problem ekonomske politike, nego je i duboko povezan sa stanjem duha ovog naroda i za njegov odnos prema institucijama. Također znamo da za njega ne postoje elegantna i lagana rješenja. Nakon eskalacije vrijednosti švicarskog franka, nadam se da smo uvidjeli i da je problem eurske valutne klauzule potencijalno mnogo opasniji od valutne klauzule u švicarskom franku jer se odnosi na daleko veći broj kućanstava i poduzeća (da ne govorimo o tome da je rizičnija od nepovoljnog kretanja tečaja eura izložena i država). Eurska valutna klauzula, ako tečaj kune prema euru krene u krivom smjeru, može prouzročiti dugotrajnu ekonomsku paralizu zemlje i izazvati društveni kaos. Nažalost, naši nositelji ekonomskih politika još uvijek nisu spremni o tome niti razgovarati, a kamoli nešto poduzimati.

Franak ćemo riješiti, no što s eurskom klauzulom? Uvjerena sam da ćemo problem s otplatom kredita u švicarskim francima prebroditi i da će razum prevladati. U idealnom slučaju, dužnici i banke će se dogovoriti kako podijeliti novonastali financijski teret, a država će pomoći samo i isključivo onima koje je divljanje tečaja u švicarskog franka dovelo na provjaci štapa. Prašina koja se zbog švicarskog franka digla u javnosti u posljednjih nekoliko tjedana će se slegnuti. Ono što bi nam trebalo biti temeljni zaključak iz te krize jest da se slična situacija može dogoditi opet, samo s mnogo gorim posljedicama, ako dode do naglog slabljenja tečaja kune prema euru. Koliko god se trenutno ta vjerojatnost činila mala, nitko, pa ni centralna banka,

Odgovorna bi politika trebala imati razrađeni plan mjera čiji bi cilj bio smanjivanje ekonomskih troškova u slučaju da se dogodi slabljenje tečaja kune prema euru

Gouverner Hrvatske narodne banke Boris Vujčić

ne može predvidjeti što će se dogoditi s tečajem kune za desetak ili čak dvadesetak godina trajanja stambenih kredita s eurskom klauzulom, podignutih tijekom nekretninske ekspanzije. I baš zato bi odgovorna ekonomska politika trebala imati razrađeni plan mjera koji bi za cilj imao smanjivanje ekonomskih troškova u slučaju da se dogodi malo vjerojatan, no ne i nemoguć scenarij slabljenja tečaja kune prema euru. Drugim riječima, mi trebamo početi razgovarati i planirati kako deeurizirati zemlju.

Euro više nije moguć

Opcija je nekoliko, neke su praktički nemoguće, neke moguće ali vrlo rizične, a o nekima ne znamo dovoljno. Prva opcija koja nam više nije dohvatljiva jest uvođenje eura. To je definitivno najelegantnije rješenje našeg problema koje nam je nekoć bilo nadohvat ruke. Na tu opciju su računali u HNB-u krajem devedesetih, kada je naš bankovni sustav saniran i

privatiziran, i kada je odlučeno da se protiv eurizacije nećemo boriti jer ćemo ionako u doglednoj budućnosti usvojiti euro. Nažalost, ta strategija se pokazala propašnom. Mi smo u Europsku uniju ušli, euro više ne možemo uvesti, a alternativnu izlaznu strategiju više nemamo. Euro ne možemo uvesti jer ne zadovoljavamo barem dva ekonomska kriterija za njegovo usvajanje, od kojeg je jedan posebno problematičan. To je kriterij visine javnog duga. Naš javni dug će, prema projekcijama, do kraja ove godine iznositi 85 posto BDP-a, a da bismo uveli euro, on mora iznositi najviše 60 posto BDP-a. Kada bismo željeli smanjiti svoj javni dug u cilju uvođenja eura za petnaest godina, mi bismo morali svaku godinu sljedećih petnaest godina završiti s fiskalnim suficitom od 1,7 posto BDP-a. Ako se prisjetimo da trenutno bilježimo fiskalni deficit koji se

odlučimo. Takvu opciju je svojedobno Litvi predlagao i Međunarodni monetarni fond. Jednostrano usvajanje eura bi dakako značilo da kršimo pravne obveze koje smo preuzeli ulaskom u Europsku uniju, što znači da je ova opcija vrlo vjerojatno neizvediva. Za očekivati je i da bi jednostrano uvođenje eura imalo i brojne negativne vanjskopolitičke posljedice za Hrvatsku.

Konverzija kredita

Treća opcija je da izvršimo konverziju svih kredita u kune. Takva opcija ne eliminiira eurizaciju u potpunosti, jer bismo i dalje izražavali cijene vrednije imovine i najammina u eurima te bismo i dalje štedjeli u eurima. Konverzija u kune je vrlo rizična opcija koja potencijalno može narušiti i stabilnost tečaja i bankovnog sustava, no i o njoj treba razgovarati, ako ništa drugo, onda da budemo sigurni

kako je ona zaista nemoguća. Guverner Vujčić je iznio podatak da bi takav čin umanjio međunarodne pričuve za 73 posto, no kako nije prezentirao izračun, nije jasno kako je došao do tog postotka. Ova opcija, dakle, treba ozbiljnu analizu kako bismo bili definitivno sigurni da ona nije moguća. Smatram da mi takav zaključak trenutno ne možemo sa sigurnošću donijeti.

Preostaju nam još svega dvije opcije koje su sigurno izvedive. Obje su, međutim, vrlo rizične te podrazumijevaju zadržavanje valutne klauzule. Jedna podrazumijeva kontrolirano i vrlo postupno slabljenje tečaja kune prema euru tijekom duljeg razdoblja. Kontroliranim slabljenjem kune spriječili bismo da se ponovi trenutna situacija sa švicarskim frankom, odnosno smanjili bismo negativne posljedice velikog i trenutno slabljenja tečaja kune koje bi u nezavidnu situaciju dovele sve dužnike koji imaju kredite s eurskom klauzulom. Za razliku od naglog slabljenja tečaja, kod vrlo postupnog slabljenja, dužnici bi imali dovoljno vremena da se prilagode novonastaloj situaciji, pa takvo slabljenje ne bi imalo negativne ekonomske posljedice. Argument u prilog ovoj opciji je i činjenica da smo takvo postupno slabljenje tečaja kune prema euru već i iskusili, jer je kuna u odnosu na euro danas za otprilike 7 posto slabija u odnosu na 2009. godinu. Rizik ove opcije proizlazi iz činjenice kako nema nikakvog jamstva da će središnja banka moći postupno slabiti tečaj kune, zbog čega se može dogoditi da tečaj nekontrolirano i trenutno izgubi na vrijednosti baš zato jer ga središnja banka pokušava kontrolirano oslabiti.

Tehnička pomoć

Peta i zadnja opcija podrazumijeva razvijanje tržišta kapitala kako bi se omogućilo i jeftinije osiguranje od tečajnog rizika i jeftinije zaduživanje države u domaćoj valuti. Bitno je napomenuti da se četvrta i peta opcija međusobno ne isključuju, odnosno kako se one mogu provoditi istodobno. Učinci pete opcije na deeurizaciju bili bi vrlo spori, što znači da bi izloženost dužnika i ekonomije negativnim tečajnim šokovima tijekom procesa deeurizacije ostala dugo vremena vrlo visoka. Europska banka za obnovu i razvoj svojedobno nam je nudila tehničku pomoć za provođenje ove opcije, no naša država je tu pomoć odbila. Takva pomoć nam se sada nudi opet, i bilo bi krajnje vrijeme da ju prihvatimo. Jer alternativa da sjedimo i ne činimo ništa, svjesni da nas u jednom trenutku može zadesiti situacija stotruko gora od ove koju trenutno proživljavamo sa švicarskim frankom, jednostavno nije prihvatljiva.

Kontroliranim slabljenjem kune spriječili bismo da se ponovi situacija sa švicarcem, smanjili bismo negativne posljedice velikog i brzog slabljenja tečaja kune